İSTANBULUM

12

Fener'e Giden Yol
Feneryolu

Eray Canberk

Avrupa Kültür Başkenti

heyamola yayınları

FENERYOLU: FENER'E GİDEN YOL

Eray Canberk

Heyamola Yayınları - 2010

Eray Canberk

1940'da istanbul'da dünyaya geldi. İstanbul'da Aksaray 1. İlkokulu'nda Gedikpaşa Ortaokulu'nda ve Pertevniyal Lisesi'nde okuduktan sonra Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi (1958). Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı ve Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki öğrenimini tamamlamadan yedek subay öğretmen olarak askere gitti (1964). Askerlik dönüşü İstanbul'da ilkokul öğretmeni, çeşitli yayınevlerinde çevirmen, yayın yönetmeni ve danışman olarak çalıştı. Bir süre yayıncılık yaptı. Daha sonra çeşitli gazete ve çocuk dergilerinde yazar ve çevirmen olarak, çeşitli sözlük ve ansiklopedilerde de madde yazanı olarak çalıştı. İlk şiiri 1959'da yayımklanan Canberk'in deneme, inceleme, hikaye ve çeviri alanlarında da ürünleri var.

Canberk'in Şiir kitapları: Kuytu Sular (1969), Yüreğin Burkulduğu Zaman (1983), Eskimiş Yalnızlığa (toplu şiirler, 1992), Ebrular (1996). Yazılarını Şiir ve Şair Üzerine Aykırı Düşünceler (1992), Şiir Yazıları (2005) adlı kitaplarda topladı. A'dan Z'ye Edip Cansever (2003) adlı kitabı hazırladı. Sevda Türküleri (1982), Türk Yazınından Seçilmiş Yergi Şiirleri (1993), Dünya Aşk Şiiri Antolojisi (1994), Çağdaş Çin Şiiri Antolojisi (1996), Nobelli Şairler Antolojisi (2000), Emek Şiirleri Antolojisi (Gülsüm Cengiz'le, 2 cilt, 2000-2001) hazırladığı seçki ve derlemelerden bazılarıdır. Robert Desnos, Paul Eluard, Antonio Machado, Jacques Prevert, Tahar Ben Jelloun gibi şairlerden çevirdiği şiirler de kitaplaştı. Ayrıca çeşitli roman ve hikaye çevirileri ve çok sayıda çocuk kitabı, çizgi roman çevirileri de vardır.

Feneryolu: Fener'e Giden Yol

Feneryolu neresi?

Birkaç yıllık yatılı okul, birkaç yıllık gurbet ya da başka bir semte taşınma nedeniyle geçici ayrılıkları saymazsak elli yıldır yaşadığım semtin adı "Feneryolu".

İstanbul'da "fener" adıyla anılan birçok yer vardır; Rumeli yakasında, Haliç'te de Fener diye bir semt bulur ama Anadolu yakasında "Fener" denince Fenerbahçe akla gelir. Fenerbahçe Burnu'ndaki deniz fenerine giden yolun bulunduğu semtin adı Feneryolu. Eski deyimiyle "ismiyle müsemma" bir semt: Feneryolu.

Yıl 1950'lerin sonları olsun... Kadıköy iskele meydanından yola çıktınız diyelim. Önce Altıyol, hafif bir bayır aşağı inen Kuşdili Caddesi'nden devam edin, Kurbağalıdere Köprüsü'nü geçin, Recep Peker Caddesi. Bu caddenin Bağdat Caddesi'yle birleştiği yer Kızıltoprak. Artık Bağdat Caddesi'ndesiniz. Devam edin; Ihlamur (ya da Depo). Burası Feneryolu semtinin Kızıltoprak ve Kalamış semtleriyle buluştuğu noktadır diyebiliriz. İsterseniz buradan sağa sapıp ve Kalamış'tan geçip Fenerbançe'ye ulaşabilirsiniz. Yok buradan sapmayıp Bostancı yönüne giderseniz (ki 1980'lerde trafik tek yöne çevrildiğinden araçla gitmeniz olanaksız, siz de yürüyün öyleyse) Konak durağını, eski Nahiye durağını geçin, Feneryolu'na gelince yine sağdaki yola sapın (ki Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi'dir ve yine tek yöndür, taşıt girişi yoktur) dümdüz gidin. Dalyan'dan sağa kıvrılın, hemen soldaki sokaktan, Fenerbahçe Orduevi'nin duvarının yanından yürüyerek yine Fenerbahçe'ye ulaşırsınız. Bostancı yönünden gelirken de Fenerbahçe'ye yine Feneryolu'ndan Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi yoluyla gidebilirsiniz.

Kısacası ister Kadıköy tarafından gelin ister Bostancı tarafından Fenerbahçe'ye Feneryolu'ndan gidilir. Gerçi Fenerbahçe'ye başka ara yollardan da gidilebilir ama eski dönemlerde, özellikle II. Abdülhamit döneminde çeşitli nedenlerden Kadıköy'ün kırsal alanları ileri gelen devlet adamlarınca yazlık ya da yazlıkkışlık olarak yeğlenmeye başladığından beri "Fener"e Feneryolu'ndan gidilmiş. Şimdi de öyle...

1960'lara kadar yerleşim yerleri Haydarpaşa'dan Anadolu'ya uzanan

demiryolu üzerindeki banliyö treni istasyonları çevresindeydi çoğunlukla. Semt çarşıları da istasyon çevresindeydi. Bağdat Caddesi'nin Bostancı'ya kadarki kesiminde demiryolu ile caddenin birbirine yakınlaştığı yerlerde cadde üzerinde de çeşitli dükkânlardan oluşan küçük çarşılar vardı. Feneryolu da böyleydi. Feneryolu çarşısı istasyon ile Bağdat caddesi arasındaki yolda yer alırdı. (Şimdi de öyle.)

Feneryolu da kışın nüfusu azalan, yazın nüfusu çoğalan ve deyim yerindeyse "yazlık" semtlerden biriydi. Feneryolu'nun tenha dönemlerinde uzun yıllar oturmuş sevgili arkadaşım Tamer İşgüden'in bu konudaki bir sözünü hiç unutamam: Kışın Feneryolu'nda adres soracak birini bile bulamazsın!

Gelelim Feneryolu'nun konumuna: Doğu'dan Göztepe ve Selâmiçeşme, batıdan Kızıltoprak, güneyden Kalamış ve Fenerbahçe, kuzeyden ise hâlâ Ziverbey Asfaltı diye anılan yolun üzerinde yer alan Kuyubaşı semtiyle çevrilidir.

Bu çevrilmişlik elbette kesin bir sınırlamayı göstermez. Sözgelişi, iki semt arasında kalmış bir sokak hangi semte aittir? Bu, belki muhtarlık sınırlarını gösteren bir planda belirtilir ama böyle bir sokakta oturan bir kimse için pek geçerli değildir. Söz konusu kişinin gönlü hangi semte yakınlık duyuyorsa oturduğu yer orasıdır.

İster tramvayla, ister banliyö treniyle

Ben doğma büyüme Aksaraylıyım. Başka deyişle İstanbul'un Aksaray semtinde doğup büyüdüm. Bu yüzden 17-18 yaşıma kadar Anadolu yakasını pek bilmezdim. Üsküdar'da oturan babaannemi ve annemin Selimiye'de oturan büyük teyzesini görmek için geçerdik Anadolu yakasına. Pek seyrek de olsa Erenköy'deki, Suadiye'deki, İdealtepe'deki eski ahbaplara gitmek için de...

"Dilenci vapuru" denen ve neredeyse Boğaz'daki bütün iskelelere uğrayan vapur gezileri daha çok yaz aylarında yapılırdı. Boğaz'daki Anadolu yakası semtlerini bu sayede yalnızca ad olarak öğrendim ve vapurdan seyredebildiğim kadar gördüm diyebilirim. Yalnız, yılda bir kere de olsa Küçüksu çayırına kır gezisi yapıldığı için burayı bilirdim. Buna kırk yılda bir yapılan Kısıklı ve Çamlıca gezilerini de eklemeliyim. Çocukluk ya da ilk gençlik yıllarımda Yakacık'a gitmiş miydik? Hatırlamıyorum bile...

Erenköy'e, Suadiye'ye ve İdealtepe'ye gitmek için Haydarpaşa-Pendik

arasında işleyen banliyö treni yeğlendiğinden Haydarpaşa'ya geçilecek... Aksaray'dan Eminönü'ne tramvayla gelinir, Eminönü'nden Karaköy vapur iskelesine yürünür, buradan vapurla Haydarpaşa'ya geçilir, Haydarpaşa'dan trene binilirdi. Diyelim Suadiye'ye gidilecek... Nereden baksanız, ben diyeyim iki saatlik, siz deyin üç saatlik bir yolculuk...

Buharlı lokomotifin çektiği banliyö treniyle Haydarpaşa'dan kalktık; önce Söğütlüçeşme istasyonu. İnenler pek yok ama binenler var yine de. Sonra Kızıltoprak istasyonu; orası da aynı Söğütlüçeşme istasyonu gibi. Derken Feneryolu istasyonu; inen de, binen de parmakla sayılacak kadar az... Issız, sessiz bir istasyon. Çevrede büyük bahçeli köşkler, bir iki yeni yapı villa, istasyona komşu oldukça yeni bir cami, yine istasyona komşu büyük ve harap ama içinde hâlâ oturanların olduğu izlenimini veren bir köşk, hepsi bu; banliyö treniyle gelip geçerken trenin penceresinden görüp tanıdığım Feneryolu...

Diyelim vapurla Kadıköy'e geçildi. İskele meydanında sıra sıra tramvaylar... Renk renk tabelalarında Kadıköy-Üsküdar, Kadıköy-Kısıklı, Kadıköy-Hasanpaşa, Kadıköy-Fenerbahçe, Kadıköy-Bostancı, Kadıköy-Moda yazıyor. Bazıları Rumeli yakasındaki tramvaylara hiç benzemiyor. Hele biri var ki arka vagonunun üstü tenteli ve yanları açık! Püfür püfür! Elbette yaz mevsimindeysek. Hangi semte mi işliyor bu tramvay? Fenerbahçe'ye...

Meydanın deniz tarafında bir sıra fayton... Aralarında "talika" denen arabalar da vardı galiba... İskelenin karşısındaki kaymakamlık ya da eski belediye (şehremaneti) binasının önünde eski model, oldukça uzun ve heybetli, arka arkaya dizilmiş otomobiller.... Bunlar dolmuş yapıyor... Tek tük de taksi var...

Biz daha çok Kadıköy-Bostancı tramvayını yeğliyoruz. Altıyol, Kuşdili, Kurbağalıdere Köprüsü, Kızıltoprak... Derken Depo ya da Ihlamur durağı. Burada tramvay hattı ikiye ayrılıyor ama Fenerbahçe yönüne sapmıyor tramvay, yoluna devam ediyor. Bu yol Bağdat Caddesi. Gidiş-geliş iki tramvay hattı var. Artık cadde iyice ıssızlaşıyor. Tramvay raylarının arasında yaz sıcağıyla kavrulup kurumuş otlar. Nahiye durağında tramvay durmuyor bile. Çünkü durakta yolcu yok, tramvaydan inen de yok. Derken Feneryolu durağı. Çevrede yeni yapı büyükçe bir apartman, altında bir sıra dükkân. Bahçe içinde tek tük ahşap evler, köşkler ve yeni yapı birkaç alçakgönüllü apartman... İnenler var ama binen yok gibi tramvaya. Bağdat Caddesi üzerindeki Feneryolu da istasyon çevresindeki kadar sessiz ve tenha. Bu da Bağdat Caddesi'nden tramvayla geçerken görüp tanıdığım Feneryolu...

Ne zaman Bağdat Caddesi dense hep Sabri Esat Siyavuşgil"in "Bağdat Caddesi'nde Öğle" başlıklı şiirini ve 1950'lerde Kadıköy'den Bostancı'ya, bir boydan bir boya tramvayla geçerken tanıdığım Bağdat Caddesi'ni hatırlarım.

Sabri Esat'ın şiiri 1930'larda yazılmış olmalıydı. Şiiri, caddeyle tanıştıktan çok sonra okudum ama şairin betimlediği Bağdat Caddesi ile caddenin belleğime nakışlanmış ilk görüntüleri arasında pek büyük bir fark yoktu. Arada sırada bir tramvayın, bir talikanın ya da bir otomobilin geçtiği tozlu bir yol, seyrek sepelek ahşap köşkler ve köşklerin çoğunlukla bakımsız, kendi hâline bırakılmış bahçeleri... Şiirde bir bostan dolabını çeviren beygirin çıngırağından söz edilir. Çıngırak sesi belki yoktu ama köşklerin aralarında kalan büyük arsalarda otlayan koyunlara rastladığımı hatırlıyorum...

Feneryolu'ndaki Evimiz

"Ben doğma büyüme Aksaraylıyım. Başka deyişle İstanbul'un Aksaray semtinde doğup büyüdüm." demiştim. Bunu belirtmemin nedeni şu: "Aksaraylı" denince yeni İstanbulluların aklına Niğde Aksaray'ı geliyor. Bunda bir gerçek payı da yok değil; çünkü Fatih döneminde söz konusu semt Niğde Aksaray'dan, daha doğrusu bir zamanlar dendiği gibi Konya Aksaray'ından gelenler yerleştirildiği için bu adla anılır olmuş. Gerçi bizim ailenin İstanbulluluğu da yüz otuz yıl kadar öncesine gidiyor. Anne tarafım Eğinli (Kemaliye), baba tarafım ise Rumelili (Şumnu); biri imparatorluğun doğusundan, öteki batısından gelmiş İstanbul'a. Baba tarafım 93 Harbi'nden sonra İstanbul'a gelen "muhacır"lardan. Anne tarafım ise okumak ya da iş bulmak için İstanbul'a gelen gurbetçilerden. (Bu arada şunu da söyleyeyim: Eğinliler, memleket içi en eski gurbetçilerdendirler. Erkekler çalışmak için İstanbul'a gelirler, kadınlar köylerinde kalırlarmış. Erkeklerin memlekete dönmeleri bazen çok uzarmış. "Ağam İstanbul'u mesken mi tuttun?/ Gördün güzelleri bizi unuttun" türküsü Eğinli kadınların türküsüdür.)

Benim Aksaraylılığıma gelince: 1940'ta (gerçeği söylemek gerekirse 14 Kasım 1939'da) Aksaray'da doğdum ve on yedi yaşıma kadar da bu semtte yaşadım.

Eski adı 45. İlkokul, şimdiki adı Mahmudiye İlköğretim Okulu olan Aksaray 1. İlkokulunu, Kumkapı'daki Gedikpaşa Ortaokulunu bitirdim. Üç ders yılı (dokuzunca sınıfta "çaktığım" için) Aksaray'daki Pertevniyal Lisesinde okudum. Liseyi ise son sınıfı okuduğum

Haydarpaşa Lisesinde bitirdim (1958). Pevteniyalli sayılmam gerekirken Haydarpaşalı oldum böylece...

Liseyi Haydarpaşa Lisesinde okumamın nedeni 1957 yılında ailece Kadıköy yakasına taşınmamız. Hayatımın elli yılının geçtiği Feneryolu konusunda kalem oynatmadan önce Kadıköy yakasına taşınma serüvenimizden biraz söz etmem gerekecek.

Menderes'in 1950'lerin ikinci yarısında başlattığı İstanbul'u "modernleştirme" ya da yeniden imar etme tasarısı uğruna girişilen yıkımlar ve yol yapımlarından bizim Aksaray'daki eski ve üç katlı ahşap evimiz de nasibini almıştı. "Menderes'in istimlak fırtınası" bizi Kadıköy yakasına savurdu. O "yıkım" günlerinde yaşanan olumsuzlukların benim açımdan ya da ailemiz açısından tek olumlu yanı Kadıköylü olmamıza yol açmasıdır.

1957 yılının sonbaharında Kadıköylü, daha doğrusu Erenköy'e taşınarak Erenköylü olduk. Aksaray'daki evin istimlak bedelinin yarıya yakın olanı sonradan hiçbir işe yaramayan Belediye Tahvili ile ödenmişti. Nakit olarak ödenen paranın hemen hemen yarısıyla Feneryolu'nda, şimdilerde "Fenerli Ahmet Sokak" denen Fenerli Ahmet Bey Sokağı'ndaki arsayı aldığımızda yıl 1958'di.

Bu arsada karar kılmamız kolay olmadı. Suadiye'de, Erenköy'de, Göztepe'de çok ev ve çok arsa aradık. Büyük anneme ev ya da arsa beğendirmek kolay değildi. Eski deyimiyle çok "müşkülpesent"ti, ince eğirip sık dokuyordu. Bulunan arsanın yerini beğenmiyor ya da bulunan evin yapısına burun kıvırıyordu. Çoğunlukla annemle ya da babamla sokak sokak geziyorlardı ve bu gezilere zaman zaman ben ve kardeşim de katılıyorduk. Sonunda babamın bir tanıdığının Feneryolu'ndaki arsasını almaya karar verdik. Arsa oldukça büyüktü; 1 dönüme yakındı. Arsanın sahibi tok satıcıydı ve üstüne üstlük biz de arsayı pek beğendiğimizi, almaya kararlı olduğumuzu fark ettirince fiyattan tek kuruş indirim yapmadı. Sonunda, 1958 yılına göre oldukça yüksek bir para ödeyerek arsayı aldık. Aynı parayla bir sokak arkada, aynı ölçülerde iki arsa alabileceğimizi sonradan öğrendik!

Arsanın yeri ve konumu büyük annemin hoşuna gittiği kadar bizim de hoşumuza gitmişti. Arsa kuzey-güney doğrultusunda, bir yanında oldukça eski ve kübik denebilecek iki katlı bir ev, öteki yanında, Fenerli Ahmet Sokak ile Feneryolu Sokak'ın kesiştiği köşede, daha yeni ve yine iki katlı bir başka ev vardı. Arsanın kuzey sınırına yakın bir toprak yığını bulunuyordu. Bu yığının üstüne çıkıldığında Adalar görünüyordu! Önünde doğu-batı yönünde bir yol (Fenerli Ahmet

Sokak) ve bu yola koşut demir yolu uzanıyordu. Demir yolunun güneyindeki bahçelerin içinde bir dizi iki katlı evler yer alıyor, bunların önünden de Bağdat Caddesi geçiyordu. Bizim Bağdat Caddesi'ne ulaşmamiz için Feneryolu Sokak'ın demir yoluyla kesiştiği yerde, "Prensesin Köşkü" denen binanın bahçe duvarının bitiminde yer alan aralıktan demir yoluna inip rayların üstünden geçmemiz ve köşkler arasında bırakılmış olan daracık keçiyolunu kullanmamız gerekecekti. Bu yola "aralık" adını vermiştik.

("Prensesin Köşkü'nü çevreleyen bahçenin duvarı Fenerli Ahmet Sokak'ın Kızıltoprak yönüne devam etmesini engellediğinden bu sokak ile Feneryolu Sokak "L" biçiminde birleşiyordu. Sonradan "Prensesin Köşkü" yıkılıp içine "Prenses Atiye Sitesi" yapılırken bahçe duvarı geri çekildi ve Fenerli Ahmet Sokak biraz daha Kızıltoprak yönüne doğru uzadı ama şimdilik çıkmaz sokak olarak duruyor. Oysa biz arsayı alırken bu yolun açılıp Kızıltoprak ile birleşeceği söyleniyordu!)

Eğer önümüzdeki yoldan (Fenerli Ahmet Sokak) doğuya doğru gidilirse hemen Feneryolu tren istasyonuna ulaşılıyordu. Bağdat Caddesi'ne buradan da ulaşmak olanağı vardı. Bir ev ötemizde kalan Feneryolu Sokak'tan Kuyubaşı'na, Ziverbey Asfaltı denen şimdiki Fahrettin Kerim Gökay Caddesi'ne çıkıldığını da kısa sürede keşfedecektik. Bu yüzden arsamız ya da gelecekteki evimiz Kadıköy'e ulaşma açısından olanaklıydı.

Erenköy'de oturduğumuz ev iki katlıydı; altta bir daire, üstte bir daire. Sahibi mimar İrfan Kuraner'di. Planı da, dış görünüşü de çok güzeldi. Titiz bir işçilikle yapılmıştı. Mimar İrfan Bey oturaklı, sözü sohbeti dinlenir bir adamdı. O dönemde Kadıköy yakasının seçkin, adı bilinir mimarlarından biriydi. Feneryolu'ndaki arsaya yapılacak evin mimarı İrfan Bey olacaktı. Bu kararda büyük annemin İrfan Bey'i gözünün tutmuş olmasının etkisi vardı. Bu kez de, o döneme göre oldukça yüksek bir ücretle mimarımızla anlaştık. Arsadan sonra mimar için de hesap şaşmıştı... Bu arada İrfan Bey her katta bir daire olmak üzere iki katlı olması kararlaştırılan evin planını hazırlamıştı.

Aynı yıl evi yaptırmaya başladık. "Başladık." diyorum; çünkü evdeki hesap çarşıya uymadı ve inşaat iki yıl kadar sürdükten sonra, yapıyı tamamlamaya paramızın yetmeyeceği gerçeğiyle yüz yüze geldik.

Maliyet hesaplarının tutmaması inşaat malzemelerinin karaborsaya düşmesinden kaynaklanıyordu. Bizim ev yaptırmaya kalkıştığımız yıllar Demokrat Parti iktidarının son yılları olacakmış. O yıllarda yalnızca inşaat malzemesi değil birçok şey karaborsaya düşmüştü.

Ayrıca titiz mimarımız, sözgelişi örülen bir duvarı beğenmediği için yıktırıyor, duvar yeniden örülüyordu. Böylece hem inşaat uzuyor ve hem de ek masraf çıkıyordu.

"Harç bitti, yapı paydos" örneği para bitince evin yapımına bir kış ara verildi. O zaman da yapının korunması sorunu gündeme geldi. İnşaatın çavuşluğunu yapan Mehmet adlı biri vardı. Erzincan'ın Refahiye kazasının bir köyünden olan Mehmet Çavuş'un, inşaatı ve depo edilen inşaat malzemelerinin korunması için kışı inşaatın yarım yamalak tamamlanan alt katındaki bir odada geçirmesi gerekti. Mehmet Çavuş'a her ay belli bir ücret verilecekti. Böylece üçüncü kez masraf şaştı...

İlkbahara doğru borç harç tekrar inşaata başlandı ve hiç olmazsa bizim başımızı sokabilmemiz için ikinci kat tamamlandı.

Bu arada Mehmet Çavuş daha fazla memleketinden uzak kalamayacağını söyleyerek inşaattan ayrılıp memleketine döndü ve yeni bir çavuş bulmamız gerekti.

Bütün bunlar olup biterken benim ve erkek kardeşimin yaşadığımız bir ruh hâlinden de söz etmek isterim.

Henüz Erenköy'de oturuyoruz... O sıralarda ikimiz de Haydarpaşa Lisesine gidiyorduk. Bunun için de okul zamanı her sabah Erenköy'den banliyö trenine biniyor, Haydarpaşa Garı'nda inip liseye yollanıyorduk. Akşam üzeri de aynı yoldan eve dönüyorduk. Böylece her gün bizim arsanın önünden geçiyorduk. Önceleri arsaya bakıp "İşte bizim arsa" diye gelecekteki evimizin hayalini kuruyorduk. Evin yapımı süresince sık sık durumu görmeye gidiyor ve yapının başında bulunuyorduk ama trenle gelip geçerken de yapıya sevinçle bir göz atmaktan geri kalmıyorduk. Yapıma ara verilince durum değişti; artık hüzünle bakıyorduk yapıya. Ben liseyi bitirip üniversiteye başlayınca, daha doğrusu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyati Bölümü (Fransız Filolojisi de deniyordu) öğrencisi olunca aynı duyguları yaşadım iki yıl.

Sonunda, 1960'ın eylül başında Erenköy'den Feneryolu'na, evimize taşınabildik ama alt kat hâlâ "nâtamam"dı...

Bu arada: Feneryolu'ndan uzakta

Buna "Feneryolu'ndan ayrı kaldığım zamanlar" da diyebilirim.

Feneryolu'nu anlatırken bu uzakta kalışlara ya da ayrılıklara değinmem gerekiyor. Çünkü bu zaman dilimleri hep araya girecek...

Feneryolu'ndaki eve taşındığımızda parasal açıdan sıkıntılı durumdayız. Evde, okuyan üç çocuk var: Ben üniversitedeyim, erkek kardeşim lisede, kız kardeşim ortaokulda okuyor. Evin günlük giderleri var ve ayrıca inşaat yüzünden borca girmişiz. Bütün gelirimiz babamın emekli aylığı ile büyük annemin (anneannemin) aldığı dul aylığı. Benim Feneryolu'ndan üniversiteye gidip gelmem için gereken yol ve ayrıca da yemek parasının aile bütçesine nasıl bir yük eklediğinin farkındayım. Üstelik sınıfta kaldığım için birinci sınıfı ikinci kez okuyup ikinci sınıfa geçebilmişim. Aile bütçesine katkım olsun, en azından üniversite paramı çıkartabileyim diye hem okuyup hem çalışmayı düşünüyorum. Yapabileceğim bir iş arıyorum ama sonuç olumsuz. Bir yandan da sobalı bir evde kışın yaşamanın getirdiği yoksunluklar var. Hepimiz bir tek odaya sığınıyoruz neredeyse... Bu sirada Yüksek Öğretmen Okulu imdadıma yetişiyor. Fakültedeki Yüksek Öğretmenli arkadaşlarım Çapa'daki Yüksek Öğretmen Okulu'na girmemi salık veriyorlar. Yüksek Öğretmen'e girersem yatılı öğrenci olarak Milli Eğitim Bakanlığı hesabına fakültede okuyacağım. Bunun için de Yüksek Öğretmen'e giriş sınavını kazanmam gerekiyor.

Gel gelelim ara sınıftan (ikinci sınıf) bu okula girme olasılığı pek az. Talihim yaver gidiyor ve ara sınıfa da öğrenci alınıyor o yıl. Böylece sınava giriyorum. Sınav kurulunda fakülteden öğretmenim Profesör Süheyla Bayrav, Çapa'daki Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü öğretmenlerinden Müberra Öney ve Vahti Hatay, ayrıca da okuldan bir yönetici öğretmen var. Bana sorarsanız pek başarılı olamıyorum ama sınav kurulunun beni öğretmenliğe uygun görüp gözü tutmuş olmalı ki sınavı kazanıyorum! Böylece Yüksek Öğretmen öğrencisi oluyorum. Bu arada şunu da söylemeliyim: Öğretmenim Bayrav sınav süresince beni hep destekledi, bana hep yardımcı oldu. Ayrıca Bayrav'ın benimle ilgili görüş ve kanısının sınav kurulu üzerinde etkisi oldu sanıyorum. (Bayrav'ı geçtiğimiz yıl yitirdik. Kendisini rahmetle anıyorum.)

1960 yılı kasımında artık Yüksek Öğretmen öğrencisiyim. Çapa'daki tarihi binada üç okul bir arada: İlköğretmen Okulu, Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulu. Biz Yüksek Öğretmenliler gündüzleri Koska'daki Fen ya da Edebiyat fakültelerinde öğrenimimizi sürdürüyoruz. Haftada bir ya da iki gece de meslek dersleri görüyoruz okulda. Evim İstanbul'da olduğu için hafta sonları "izinli çıkma" hakkım var. Cumartesi günleri, çoğu kez fakültedeki İtalyanca ve

Latince derslerini asıp Feneryolu'na gidiyorum. Pazar akşamları da okula dönüyorum.

Çok uzaklara gitmesem de Feneryolu'ndan ilk ayrılışım bu. (1960 sonbaharı ile 1963 sonbaharı arasında üç ders yılı boyunca yaşadım Yüksek Öğretmen'de. Aynı şehirde olup da evinden, ailesinden uzak olmanın insanda yarattığı duyguların ne olduğunu bu okulda öğrendim. Serde şairlik de vardı üstelik!)

Feneryolu'ndan ikinci ayrılışım askere gitmem nedeniyle gerçekleşiyor. Yıl 1964. Fakülteyi bitiremediğim için bir an önce askere gitmeyi düşünüyorum. Lise mezunu olduğumdan ötürü o yıllarda uygulanan yasaya göre "yedek subay öğretmen" olarak iki ders yılı bir köyde görev yapacağım. Böylece Konya'nın Kulu ilçesinin Beşkardeş köyüne yollanıyorum. Köy Haymana Ovası'nda bir Kürt köyü ve Ankara'ya daha yakın. Bu kez Feneryolu'ndan çok uzağa düşüyorum. Evim, ailem, semtim ve elbette İstanbul gözümde tütüyor. Her fırsatta Ankara yoluyla İstanbul'da alıyorum soluğu. İkinci ders yılının sonundaki yaz da Isparta'daki er eğitim tugayında eğitim gördükten sonra "asteğmen" olarak tezkere alıyorum!

1966 yılı eylülünde artık Feneryolu'ndayım ama buradan üçüncü ayrılışımın 1 yıl sonra gerçekleşeceği aklıma bile gelmiyor. Yayınevlerine kitap çevirmeye başlıyorum. Derken Yüksek Öğretmen'de birlikte okuduğumuz ve arkadaş olduğumuz Fatma Talay'la aramızdaki yakınlık, daha doğrusu arkadaşlık, “muaşaka'ya dönüşüyor. 1967 yılı eylülünde Fatma'nın memleketi olan Aydın'da evleniyoruz. Fatma o sırada fakültesini bitirip kimya öğretmeni olmuş. Milli Eğitim hesabına okuduğu için mecburi hizmeti var. Bakanlık'ta kurasını çekip görev yerine gitmesi gerekiyor. Kurası Kars Alpaslan Lisesine çıkıyor! Ben ise İstanbul'da çalışıyorum. Mecburi hizmete gitmese karşılığını ödememiz gerekecek. Buna da olanağımız yok. Birlikte Kars'a gitmeye karar veriyoruz. Bu kez Feneryolu'ndan çok uzakta olacağım, daha doğrusu olacağız. Bir ders yılı sürecek olan Kars gurbeti böylece başlıyor. Ders yılı sonlarında, benim işimin İstanbul'da olması nedeniyle Fatma'nın eş durumundan İstanbul'a atanması için Bakanlık'a başvuruyoruz.

1968 yazında Fatma'nın İstanbul'a atanması gerçekleşiyor. Yeni görev yeri Bakırköy Lisesi. Benim çalışmaya başladığım yayınevi de Cağaloğlu'nda. Bu durumda işyerlerimize yakın bir yerde oturmanın uygun olacağını düşünüyoruz. Böylece Feneryolu'nda oturma hayallerimiz suya düşüyor. Bakırköy Yenimahalle'de eşimin okuluna yakın bir çatı katı bulup oraya taşınıyoruz. Yine Feneryolu'ndan

uzakta kalıyorum, kalıyoruz ama hemen hemen her hafta cumartesi günü Feneryolu'na annemlere gidip pazar günü Yenimahalle'ye dönüyoruz. Okullar tatil olduğunda da yaz aylarını nerdeyse Feneryolu'nda geçiriyoruz. Eşim iki yıl sonra Kartal Maltepe'deki liseye nakil yapınca Feneryolu'ndaki evimizin alt katına taşınıyoruz. Burada oturduğumuz sırada bir oğlumuz oluyor.

Bir süre sonra, evlerin ve köşklerin yıkılıp yerine apartman yapılmasının yaygınlaştığı sıralarda biz de kervana katılıyoruz ve ev müteahhide veriliyor. Evimizin yerine apartman yapılana kadar, üç kişilik bir aile olarak, Feneryolu Sokak'ın yan yollarından biri olan Erdoğdu Sokak'taki Mutlu Apartmanı'nın bir dairesine kiracı oluyoruz. Bu da bir ayrılık ama Feneryolu'ndan ayrılmış olmuyoruz, yalnızca Fenerli Ahmet Sokak'tan biraz uzaklaşmış oluyoruz...

Yeni semt

Yine 1960'nın eylül başına dönelim... (Eski adıyla) Fenerli Ahmet Bey Sokağı, no. 42, kat 2, Feneryolu" adresindeyiz artık.

İlk işimiz günlük gereksinimleri karşılamak için bakkal ve kasap bulmak oluyor. Feneryolu tren istasyonu ile Bağdat Caddesi arasındaki sokaktan ana caddeye doğru inerken sol köşeyi olduğu gibi kaplayan büyük bir site var. Üç katlı sitenin altında dükkânlar, üst katlarında da daireler bulunuyor... Sitenin caddeye bakan tarafında günümüz marketlerinin küçük bir örneği sayılabilecek bir bakkal, bir eczane, bir pastane ve bir banka şubesi yer alıyor. Sitenin sokak tarafındaki dükkânların tamamını hatırlamıyorum ama bizim alışveriş yapmaya başladığımız kasabi ve nalburu çok iyi hatırlıyorum.

Aynı sokağın sağ tarafında oldukça derme çatma, tek katlı bir yapının altında da yan yana bir manav-sebzeci ve bir bakkal var. Biz nedense, sitenin altındaki büyük bakkaldan çok bu bakkaldan alışveriş yapmayı yeğliyoruz. Bakkalı işleten Mithat Bey yakışıklı, hoş sohbet ve biraz da "külhani" tavırlı genç bir adam. Fikret Bey'e "Kaptan" lakaplı yaşlı babası da zaman zaman yardım ediyor. Yüklü alışverişlerde alınan öte beriyi de yanında çalışan çırakla eve kadar gönderiyor. (Bu bakkalı yeğlememizde belki bunun da etkisi olmuştur.) Bisikletle servis yapan çırak sabahları ekmek ve gazetemizi de getirmeye başlıyor. Sebze ve meyveyi de bakkalın komşusu Fikret Bey'den alıyoruz.

Bu arada

Bakkalımız Mithat beyin yanında pek çok çırak çalıştı ve hepsi de

bisikletiyle yaz kış demeden bizim eve servis yaptı. Bugün zaman zaman onlardan biriyle karşılaşırım. Artık iş güç sahibi olmuş bu "çocuklar"la eski birer dost gibi söyleşiriz. Evdekilerin hatırını sorarlar ve selam gönderirler.

Ramiz bunlardan biriydi ve "demirbaş" olarak kaldı. Fikret Bey işi bırakınca bakkalı devraldı. Bakkalın yerine büyük bir apartman yapıldığı zaman bu binanın altındaki dükkânlardan birinde işini sürdürdü. Marketler çoğalıp bakkallar bir bir kapandı ama Ramiz uzun süre direndi. Neredeyse elli yıllık bu bakkal da geçtiğimiz yıllarda kapandı. Bir delikanlı olarak tanıdığımız Ramiz bu arada evlendi, çoluk çocuk sahibi oldu. Uzun yıllardan beri de aynı semtte oturduğu için şimdi sokakta karşılaştıkça ayaküstü söyleşip eski günleri, eski Feneryolu'nu konuşuyoruz artık.

Manav-sebzeci Fikret Bey de yeni yapılan apartmanın altındaki dükkânında işini sürdürdü. Günün birinde dükkânı devrettiğini ve memleketi olan Datça'ya geri döndüğünü öğrendik. Şimdi bu dükkân bir tekel bayisi...

* * * * *

Kasaplar genellikle Eğinli olur. Bizim kasabımız da Eğinliydi ve anne tarafım da Eğinli. Bu bizim hoşumuza gidiyor, kasabımızı kendimize yakın buluyoruz. Gelgelelim kasabımız Kadir bey ters, huysuz ve sözünü sakınmayan biri. Hemşerilik de pek umurunda değil. Sokakta bir başka kasap daha var ama yine de vazgeçemiyoruz bizim kasaptan. Kasabın oğlu zamanla babasının yanında çalışmaya başlıyor. Oğul babasının tam tersi; konuşkan, güler yüzlü ve müşteriye karşı saygılı, gönül alıcı tavırlarıyla babasını dengelemeye çalışıyor. Dükkânın yönetimini yavaş yavaş ele alıyor. Baba da yaşlandığı için dükkâna daha seyrek geliyor. Babanın ölümünden sonra da oğul kasaplığı sürdürüyor. Biz de eski müşterisi olarak alışverişimizi sürdürüyoruz.

(Bir süredir marketlerden alışveriş yaptığımız için bu eski kasabımızla hiç ilişkimiz kalmadı ama oğul hâlâ bizlere eskisi gibi saygılı ve hatırşinas davranmayı elden bırakmadı.)

* * * * *

Eczanemiz, sanıyorum semtin tek eczanesi. Fikret Otyam'ın bir kitabını okurken 1950'li yıllarda Feneryolu'nda oturduklarını ve babasının da burada bir eczanesi olduğunu öğrenmiştim. Demek burada eskiden beri bir eczane var. Bizim Feneryolu'na geldiğimiz

sıralarda eczaneyi Abdürrezak Bey adında bir eczacı işletiyor. Sonraları bu eczane kapanıyor. Bu arada Bağdat Caddesi'nde, hemen hemen eski eczanenin karşısında Pelit Eczanesi adlı bir eczane açılıyor. Derken Fenerli Ahmet Sokak'ta, istasyonun hemen arkasındaki apartmanın altında Emel Ulakçı adında bir eczacı hanım bir eczane açıyor. Daha sonra da çevredeki eczanelerin sayısı çoğalıyor.

* * * * *

Feneryolu istasyonunun Bağdat Caddesi tarafında, peronun Göztepe yönündeki ucunda, köşede bir bakkal daha var. Kelimenin tam anlamıyla eski ve küflü bir dükkân. Pek fazla gün ışığı almadığı için de oldukça karanlık. Gece gündüz yanan ölgün ışıklı bir ampulle aydınlanıyor. Sahibi tıknaz, kısa boylu, az konuşan, "satış yapsam da olur, yapmasam da" gibilerden ağır dav. ranan biri. Dükkanın temizliği konusunda aldırışsız olduğu gibi kendi temizliği konusunda da aldırışsız gözüküyor. Arada bir buradan da alışveriş yapıyoruz. Çünkü "ne ararsan bulunur" cinsinden her şey var. Gelgelelim, temizlik konusunda fazla titizlenen annemin isteği üzerine bu dükkândan ayağımızı çekiyoruz! (Bu bakkalın adının Ali Rıza olduğunu çok sonraki yıllarda, doğup büyüdüğü ve yaşamakta olduğu Feneryolu'nu çok iyi bilen birinden, Dr. Müfid Ekdal'dan öğreneceğim.)

İstasyonun köşesinde kalan bu bakkalın hemen yanından, Bağdat Caddesi'ne uzanan yolda bir sıra dükkân var. Dükkânlar yola göre yüksekte kalıyor ve önlerindeki dar ve hafif meyilli bir yolla asıl yola bağlanıyorlar. Bu meyilli yolda bir demirci, bir de berber olduğunu hatırlıyorum. Daha sonra, düze inilince bir kasap ve bir bakkal yer alıyor. Kasapla, daha önce söylediğim gibi, alışveriş yapmıyoruz; bu kasabın yabancısıyız. (Keşke yabancısı olmasaydık. Hayıflanmamın nedenini sonra anlatacağım.) Bakkaldan da kırk yılda bir gerektiğinde alışveriş yapıyoruz.

İstasyonun, istasyondaki bakkalın ve sıra dükkânların hemen arkasında kalan eski köşkte birçok ailenin barındığını öğreniyoruz.

Bir anı: Yaşlı bir hanımın çocuğa sevgisi ve saygısı

Feneryolu'na taşındıktan epeyce sonra, günlerden bir gün yaşlıca, kısa boylu ve şişmanca bir hanım çat kapı bize geliyor. Tanımadığımız biri. Kendini tanıtıyor. Annemin büyük teyzesinin yakın ahbaplarından birinin kızıymış. Bizimkilerle de tanışıklığı varmış. Bir rastlantı sonucu bizim burada oturduğumuzu öğrenince "ziyarete" gelmek istemiş. O

sıralarda büyük anne (anneannem) henüz hayatta. Kadıncağızı hemen hatırlıyor ve eski bir tanışla karşılaşmaktan pek memnun oluyor. Annem de az çok hatırlar gözüküyor kadını.

Hayatta kimsesi kalmamış. İstasyonun arkasındaki köşkün bir köşesinde kirada oturuyormuş. Görmüş geçirmiş biri. Konuştukça kıt kanaat yaşadığını anlıyoruz. Hâlinden şikâyet etmemeye, kendini acındırmamaya özen gösteriyor. Alçakgönüllü, yazgısına boyun eğmiş insanlara özgü kalender bir havası var. Konuşurken arada bir "hikmetli" sözler ediyor. Hepimizi "ağzına baktırıyor" dersem yalan olmaz.

Bu eski ahbap hanım arada bir bize geliyor ama konukluk süresini hiç uzatmadan, bıkkınlık vermemek ister gibi de vaktinde gidiyor.

(Çok sonraları evlendim ve bir oğlum oldu. O sıralar eski ahbap hanımı pek göremiyorduk. Bir gün eşimle birlikte oğlumuzu gezdirirken rastlaştık. Eski ahbap hanım bizi gördüğüne pek sevindi ve küçük çocuğun oğlumuz olduğunu öğrenince de hiç beklenmedik bir hareket yaptı. Koskoca kadın küçücük çocuğun elini öpüp başına koydu. Biz hayretle ve soran gözlerle kendisine bakarken açıkladı: "Biz Mevleviyiz! Çocuklara hürmet ederiz!"... Ben, gün görmüş eski İstanbul hanımlarının küçük çocukları yanaklarından öpmediklerini, başlarından öpüp kokladıklarını bilirdim. Böylesiyle ilk kez karşılaşıyordum...)

* * * * *

1970'lerde eski köşk ve dükkânlar yıkıldı. Ortaya çıkan geniş arsanın üzerine büyük bir apartman yapıldı. Eski ahbap hanımı da bir daha göremez olduk.

Yeni komşular

İnşaata gelip giderken az çok komşularımızı da tanımış oluyoruz. Komşularımızın evlerinin hepsi büyüklü küçüklü bahçeler içinde. Feneryolu istasyonuna kadar bahçesiz ev yok gibi zaten...

Batı tarafımızdaki ev köşebaşı; cephesi Fenerli Ahmet Sokak'a bakıyor, öte yanı Feneryolu Sokak'a. Bu evdeki komşumuz bir hekim; Dr. Muamer Keskinel. Eşi ve iki kızıyla oturuyor. Evleri bizimki gibi iki katlı ve iki daireli. 1950'lerin başlarında yapılmış. Alt kat kirada. Bahçede bir de köpekleri var Muammer beylerin; adı "Alp". Oldukça iri bir kurt köpeği ve yaşlı olmalı. Zaman zaman boğuk boğuk ve

âdeta üşenerek havlıyor.

Doğu komşumuz da iki katlı bir ev. Üst kat kirada, alt katta ev sahibi oturuyormuş ama yazları geliyormuş. Aklımda kaldığına göre hanım hekim, bey eğitimci. Onların da iki kızları varmış. Kirada olan üst katta yaşlı bir bey, yaşlıca bir hanım ve bir de ben yaşlarda bir delikanlı var... Ev oldukça eski ve kübik bir yapı. Ön balkonları yarım daire biçiminde. Alt kat ve üst katın sokak kapıları ayrı. İkinci kata dışardan bir merdivenle çıkılıyor.

Asım Tevfik Bey

Evimiz yapılırken arada bir inşaat nasıl gidiyor diye bakmak için ya da gereken bir malzemeyi götürmek için gittiğimde yaşlı beyi, iyi havalarda balkonda oturduğu zamanlar görmüştüm. Yaşlıca hanımı da ya beyle ilgilenmek için balkona girip çıkarken ya da zaman zaman pencereden bakarken. Delikanlıyla da rastlaşıyorduk ama ne o bana bir şey söylemeye girişiyor ne de ben ona.

Erenköy'den Feneryolu'na taşındığımız gün delikanlıyla tanışır gibi olduk. Erenköy'de "Fındık" adını verdiğimiz yanaşma bir yavru köpeğimiz vardı. Rahmetli kız kardeşimin "Fındık" sevgisi yüzünden köpeği de Feneryolu'na getirmek zorunda mi kaldık, yoksa "Fındık" ev eşyalarını getiren kamyonun peşine takılıp Feneryolu'na kadar mı geldi, hatırlayamıyorum. Eşyalar boşaltılıp kamyon dönecekken köpeğin de geri götürülmesine karar verildi nedense. Gel gelelim "Fındık" yakalanıp götürüleceğini anlamış gibi oradan oraya kaçmaya başladı; biz de yakalamak için koşturuyoruz. Bu sırada delikanlı da bize yardımcı olmak niyetiyle "Fındık”ın peşine düştü. Sonunda "Fındık" yakalandı ve kamyona koyup götürdüler. Bu arada biz de delikanlıyla tanıştık. Adı "Gülseven"miş. İlginç bir addı doğrusu ve garipsemiştik.

Gülseven'le çabuk arkadaş olduk. Galatasaray Lisesi son sınıfındaymış ve gündüzlü okuyormuş. Oysa Galatasaray yatılı bilinir ama belli bir sınıftan sonra gündüzlü de okunabilirmiş. Ben de o sıralarda Fransız Filolojisi'nde okuduğum için Fransızca ortak yanımız oldu. Babası eski Galatasaraylılardanmış. Gülseven belki babasının Galatasaray Spor Kulübü kurucularından olduğunu da söylemişti...

İşin ilginç yanı, ev yapılırken zaman zaman inşaata gelen annemin daha o zamanlar dikkatini çekmiş yaşlı bey. "Ben bu beyi bir yerden tanıyorum." deyip duruyor.

Annem, eve taşındıktan sonra daha sık gördüğü bu beyin kim olduğunu birden hatırladı günün birinde:

- Bu bizim Selçuk Kız Sanat Mektebindeki müdürümüz Asım Tevfik Bey! dedi. Ne yakışıklı adamdı ama nasıl da yaşlanmış, çökmüş... Ne kadar da sayar ve severdik...

Komşuluk ilişkileri kurulunca annemin yanılmadığı ortaya çıktı. Artık Asım Tevfik Bey balkona çıktığında, biz de ikinci katta yaşadığımızdan annem pencereden eski müdürünü görünce saygıyla gülümsüyor, sesini duyurmaya çalışarak hatır soruyor, Asım Tevfik Bey de gülümseyen gözlerle eski öğrencisinin selamını sessizce alıyordu.

Annem ve Selçuk Sanat'tan sınıf arkadaşları her ay toplanırlardı. İlk toplantıda annem durumu arkadaşlarına söylemiş. Toplantı sırası anneme geldiği gün Gülsevenlere haber verdik ama eski öğrencileri yaşlı adamı rahatsız etmekten çekindikleri için Asım Tevfik Bey'in evine gitmemenin uygun olacağını düşünmüşler. Bu yüzden, müdürlerini görmek için şöyle bir yol izlediler: Bizim evde Asım Tevfik Beylerin balkonu hizasındaki odanın penceresinin önüne doluştular. Asım Tevfik Beyin balkonda belirmesiyle annem ve arkadaşlarının coşkusu görülecek şeydi. O tarihte kırklı yaşlarda olan hanımlar birden genç kızlıklarına döndüler ve Selçuk Kız Sanat'ın öğrencileri oluverdiler. Kimi "Hocam nasılsınız?" diye sesleniyor, kimi Asım Tevfik Bey'i daha iyi görmek için arkadaşlarının arasında kendine yer açmaya çalışıyor, kimi "Hocam beni hatırladınız mı?" diye bağınıyor... Bu arada Asım Tevfik Bey de her zamanki sakin haliyle eski öğrencilerine gülümsüyor, bir şeyler mırıldanıyor ama hanımların sevinç ve coşkuyla bağrışmaları arasında kendi sesi duyulmuyordu...

Bir süre sonra Gülsevenler Kızıltoprak'a taşındılar. İlişkimiz eski yakınlığını yitirdi. Ben birkaç kere Asım Tevfik Bey'i görmeye gittim. Bunda Asım Tevfik Bey'in, annemin müdürü olması açısından duyduğum saygının yanı sıra eski bir öğretmen olmasının da etkisi vardı. Çünkü ben de öğretmen olma düşleri kuruyordum o sıralar.

Asım Tevfik Bey'in ölümünden sonra ilişkiler iyice koptu. Gülseven'in Teknik Üniversiteyi bitirip yurt dışına gittiğini ortak bir arkadaşımızdan işittim. Geçenlerde bir televizyon kanalında bir diş haber muhabirinin adı geçti: Güldener Sonumut. Acaba mı? Gülseven'in oğlu olabilir mi?

Asım Tevfik Sonumut'un Ali Sami Yen'den sonra Galatasaray Spor Kulübünün iki numaralı kurucusu, futbol takımının ilk kalecilerinden

biri olduğunu ve yaşamıyla ilgili başka ayrıntıları çok sonraları, ansiklopedilere yaşamöyküleri maddeleri yazarken öğrendim.

* * * * *

Feneryolu istasyonuna doğru ikinci komşumuzu pek tanımıyoruz. Tek bildiğim, kızlarıyla aynı fakültede okuduğum. Sonra "Konyalılar" diye bilinen bir ailenin iki katlı evi. Daha çok yazları geliyorlar.

Bir anı: Çam fidanı ve "çam devirmek"

Sonra bir arsa, sonra profesör olduğunu işittiğimiz bir yaşlı beyle eşinin yazları geldikleri eski bir köşk...

Bu oldukça alçakgönüllü ve pek bakımlı olmayan köşk yavrusuna yaz aylarında kısa bir süre gelip oturan profesörün eşiyle tanışıyor annem. Annemin anlattığına göre profesörün eşi yabancıymış. Türkçe'yi de kendine has bir sesletimle konuşuyormuş. Karşılıklı gidip gelmeler yok ama yolda rastlaştıkça ahbaplık ediliyor. Bir gün balkonda oturuyoruz. Profesörün eşi bizim evin önünden geçerken duruyor ve anneme sesleniyor:

- Kusura bakmayın, size bir türlü “güle güle oturun"a gelemedim.

Kulakları ağır işittiği için biz söylenenleri tekrarlıyoruz anneme. Annem de cevap veriyor.

- Bir de küçük bir çam fidanı getireceğim bahçeniz için... diyor profesörün eşi. Bahçenize dikersiniz bir hatıra olur... Öldüğüm zaman beni hatırlarsınız...

Biz daha anneme söylenenleri "tercüme" etmeden annem atılıyor:

Elbette... Elbette... İnşallah!...

Biz ne diyeceğimizi şaşırmış, durumu düzeltmek için ne söyleyeceğimizi bilemezken profesörün eşi biraz şaşkın “Görürüşürüz..." deyip uzaklaşıyor.

Anneme yaptığı gafı anlattığımızda çok üzülüyor, mahcup oluyor ama bir türlü de özür dileme fırsatı bulamıyor.

Bu tatsız yanlış anlaşılmadan sonra ilişkiler koptu; profesör ve eşi de daha sonraki yıllarda görünmez oldular. Biz de annemin ağır işitmek

yüzünden devirdiği çamdan ötürü çam fidanından yoksun kaldık! Bu arada eve de garip bir aile gelip yerleşti...

Feyzi Bey ve Medoş Hanım

Sonra, yine yeni yapı ve iki katlı bir ev. Kim oturuyor bilmiyoruz.

Aynı sırada birkaç köşk daha var ama en ilginç komşumuz

Feyzi Beyler. Feyzi Bey ve eşi eski İstanbullulardandı. Feneryolu'nun eski sakinlerindendiler demek daha doğru olacak.

Arkada kalan köşkleri ön bahçedeki yaşlı ve ulu ağaçlardan ve sarmaşıklardan ötürü neredeyse görünmezdi. Demir bahçe kapısının özene bezene yaptırılmış olduğu belliydi. Aslına bakarsanız bahçenin iç tarafları da pek gözükmezdi. Yerden yüksekliği yarım metreyi aşmayan, üstü parmaklıklı bahçe duvarı dışardan bahçenin görünmesine engel değildi ama duvarın hemen arkasından başlayan çiçek ve süs bitkileri bolluğu doğal bir perde oluşturur, bahçeye bir mahremiyet verirdi. Çocukları olup olmadığını henüz bilmiyorduk. Feyzi Bey ve Mediha Hanım (eşinin deyişiyle Medoş Hanım) koskoca köşkte yalnız başlarına yaşarlardı.

Feyzi Bey kısa boylu, sevimli ve gözleri çakmak çakmak yaşli bir beyefendiydi; Medoş Hanım, her zaman hafif makyajlı yüzünde eski güzelliğinin izlerini hâlâ koruyan, kibar ve cana yakın bir hanımefendi... Yaşları hayli ilerlemiş olmasına karşılık birbirlerine olan sevgilerinin hiç azalmadığını ilk bakışta anlamanız için onları ele tutuşup akşam gezintisine çıktıkları zaman görmeniz yeterliydi. Hele birbirlerine bakışları genç aşıklani kıskandıracak kadar "aşıkaneydi".

Sanıyorum Feyzi Bey'in içki ile arası iyiydi. Bunu bir rastlanti sonucu öğrendim. Bir gün Feneryolu'ndaki bakkalımızdan alışveriş yaparken Feyzi Bey de oraya uğradı. Kısa bir hoş beşten sonra bakkala "Benim ilacı verir misin?" gibilerden bir şey söyledi. Bakkalın tezgâhın bir köşesinden alıp hemen uzattığı "ilaç" kâğıda sarılı bir şişeye benziyordu!

Ahbaplığımız hiçbir zaman sıkı fıkı olmadı ve bunda Feyzi Beylerin kendi dünyaları içinde yaşamaktan hoşlanmalarının büyük etkisi vardı. Yine de gerektikçe biz yeni komşularına hep yakınlık göstermekten geri kalmamışlardır. Feyzi Bey de, Medoş Hanım da tatlı dilli ve konuşkan kimselerdi. Vurguları ile, sesletmedeki ahenkle İstanbul Türkçesinin özelliklerini yaşatırlardı. Yolda karşılaştığımızda

hatır sorarlar, dahası biraz lafa da tutarlardı.

Konuştukları kimseye "mültefit" davranmak hiç vazgeçmedikleri bir yanlarıydı. Feyzi Bey bu özelliklerine bir de latife öğesini eklemişti. Ayrıca "manalı" konuşmaktan da hoşlanırdı. Söz gelişi, yeni evlendiğimizde eşim ve beni birlikte gördüğünde hatir sorarken ne yapar yapar aşkla, sevgiyle, muhabbetle, karikoca ilişkisiyle ilgili bir iki söz ederdi.

Sanıyorum yabancı bir okulda okumuştu Feyzi Bey ve Fransızca biliyordu. Rahmetli babam bir gün kendisini görmeye gittiğinde kitaplığını göstermiş. Babam, Feyzi Bey'in ciltli kitaplarından, düzenli kitaplığından söz etmişti. Ne yazık ki ben Feyzi Bey'in kitaplarını ve kitaplığını göremedim.

Biz Feyzi Beylerin çocuksuz olduklarını sanıyorduk. Bir oğulları olduğunu, ev bark sahibi oğlun başka bir semtte oturduğunu çok sonradan öğrendik. Feyzi Bey'in ölümünden sonra Medoş Hanım iki kız kardeşi ve kardeşlerden birinin kızıyla birlikte yaşamaya başladı köşkte. Derken köşk yıkıldı ve yerine "Feyzi Bey" apartmanı yapıldı. Yaşamlarını burada sürdürmeye başladılar. Medoş Hanım'ı zaman zaman yaptığı akşamüstü gezintileri sırasında görür olduk. Sonraları hiç görünmez oldu. Bundan üç dört yıl kadar önce de dünyamızdan ayrılmış. Günümüzün gittikçe zayıflayan komşuluk ve ahbaplık ilişkileri yüzünden de Medoş Hanım'ın ölümünden haberimiz olmamıştı.

Nereden nereye...

Feyzi Beylerin köşkünden sonraki köşkler... Çok belirgin bir şekilde hatırlayamıyorum ama sokağımızda, tren istasyonunun hemen arkasındaki Recai Yahya Camisi'ne gelmeden önce birkaç köşk ya da köşk yavrusu olduğunu hatırlıyorum. Feneryolu'nda yaşamaya başlayalı 2009 yılı itibariyle 49 yıl olmuş. Gerçi az değil, yarım yüzyıl ama hızlı değişimin getirdiği bir bellek bulanıklığı, bir unutuş da ekleniyor buna... Bunun en önemli nedeni 1970'lerden sonraki "yık-yap-sat" furyası olsa gerek. Çünkü bu 49 yıl içinde sokağımızdaki bütün binalar yıkıldi ve yerine yenileri yapıldı. Yeni yapılanların bazıları da tekrar yıkıldı ve yerlerine çok katlı yeni apartmanlar yapıldı. Eski yapılar belki elli yıl kadar ömür sürebilmişlerdi ama yenilerin ömrü çok daha kısa sürdü. Neredeyse genç yaşlarında yerlerini daha gençlere bıraktılar.

O eski köşklerden birinin alt katına sanıyorum kiracı olarak bir aile

geldi. Çok zayıf bir bey, biri oldukça yaşlı iki hanım, biri ben yaşlarda, öteki çok daha küçük iki de kız. Bey, baba olmalı. Yaşlı hanım anneanne, hanım da anne; birbirlerine çok benziyorlar çünkü. Anneanne, anne ve kızlar babanın tam tersine son derece şişmanlar. "Tombul Teyze, Siska Dayı" karikatürlerini hatırlamamak elde değil!

Bey, kendi hâlinde biri; işine gidip gelirken görüyoruz. Ailenin hanımlar takımı son derece sevimli ve güler yüzlü insanlar. Yemek yemekten keyif aldıkları, şişmanlığı dert edinmeyen çoğu şişman insan gibi kendileriyle barışık oldukları her hâllerinden belli.

Bütün bunlar bir yana bize de yabancı gelmiyorlar. Bir yerlerden tanıyoruz ama nereden? O zamanlar sokağımızda yaşayanlar on, on beş aileyi geçmiyor. Öyle olunca da ister istemez ahbaplık kuruluyor. Annemler bu ilginç aile ile görüşürken bize yabancı gelmemelerinin nedeni ortaya çıkmış; eskiden Aksaray'da otururlarmış!

Fenerli Ahmet Bey Sokak'ta yürümeyi sürdürelim.

Yine eski bir köşk. Köşkün bir "hanımefendisi" var. Yaşlı, süslü, şişman ve çevresiyle pek ilgili gözükmeyen bir "hanimefendi". Köşkte başka kimler yaşıyor bilmiyorum ama bir de orta işlerine baktığı anlaşılan bir kızcağız var. "Hanımefendi" sokağa çıktığında çoğu zaman bu kızcağız kendisine eşlik ediyor.

Bir rastlantı...

Evden çıktım, istasyona doğru yürüyorum. Bir yaz öğleden sonrası. Günün sıcaklığı çökmüş ortalığa. Bahçelerden ağustos böceklerinin usandırıcı nakaratı... "Hanımefendi"nin köşkünün kendi hâline bırakılmış bahçesinde bir masa ve masanın çevresinde dağınık duran birkaç iskemle ve bir şezlong. Şezlongda, yola yan dönmüş, tek başına biri oturuyor. Bu tıknaz yapılı, şık giyimli adama takılıyor gözlerim. Çünkü tanıyorum kendisini; bizim fakültenin (Edebiyat Fakültesi) Sosyoloji Bölümü profesörlerinden Nurettin Şazi Kösemihal bu. İşittiğim kadarıyla köşke arada sırada ünlü piyanistimiz İdil Biret de gelirmiş.

"Demek diyorum, kendi kendime, hanımefendinin geniş bir çevresi var." Yavaşça geçip gidiyorum köşkün önünden ama hanımefendinin konuklanına bir de Nurettin Şazi Bey eklenince merakım artıyor. Mahalle sakinlerinden tanıdıklarıma da "meraklı turşucu" durumuna düşmemek için bir şey soramıyorum.

Yıllar sonra, Cağaloğlu'nda bir yayınevinde çalışırken bir çeviri nedeniyle Nurettin Şazi Bey'in eşi Bedia Kösemihal'le tanışıyoruz. Hemen ardından da bir yaşamöyküleri ansiklopedisi çalışmasında bize yöneticilik ve danışmanlık yapacak olan kadın-doğum profesörlerinden Aykut Kazancıgil ile tanışıyoruz. Aykut Bey bir hekim ama aynı zamanda bir kültür adamı. Bir yaşamöyküleri ansiklopedisi hazırlıyoruz ve Aykut Bey hem yöneticimiz ve hem de danışmanımız. Güzel sanatlar, özellikle de resim sanatı konusunda da geniş bilgi sahibi ve bizim eski ve yeni ressamlardan tanımadığı yok gibi. Bir konuşmamız sırasında ben, ressam Adnan Varınca'yı resimlerinden tanıdığımı ve resimlerini çok sevdiğimi kendisine söyleyince, Aykut Bey ressamla tanışıklığı ve yakınlığı olduğunu, Varınca'nın da Bedia Hanım'ın kardeşi olduğunusöylüyor. Artık Aykut Bey'le birlikte her fırsatta Adnan Varınca'yla görüşmeye başlıyoruz. Bu ilişki Bedia Hanım'la daha sık görüşmemize yol açıyor. Sonunda Feneryolu'ndaki hanımefendi ile Nurettin Şazi Bey'in ve İdil Biret'in akraba olduklarını da öğreniyorum.

Hanımefendinin eski köşkünün yerine yapılan Mahmut Hakkı Paşa Apartmanı artık benim için bir "merak" konusu değil...

* * * * *

Sırada bir iki eski ahşap ev, Recai Yahya Camisi ve yanında yine eski bir ev, çok sıradan küçük bir kahvehane ve yine tek katlı bir iki ev... Fenerli Ahmet Sokak'ın sonuna geldik. Yol burada bir dirsek yapıp kuzeye doğru yöneliyor ve biraz ilerde de Bağdat Caddesi ile Ziverbey asfaltı arasında yer alan sokakla (Mazhar Osman Sokak) birleşiyor. Söz konusu yol HaydarpaşaPendik demir yolunun birçok yerinde olduğu gibi demir yolunun altından geçirildiği için aşağıda kalıyor. Söğütlüçeşmede'de, Kızıltoprak'ta, Suadiye'de de böyledir. Göztepe, Erenköy ve Bostancı'da ise demir yolu altta kalır ve yol demir yolunun üstüne yapılan köprülerden geçer.

Fenerli Ahmet Sokak'ın dirsek yaptığı yerde eskiden alt yola inen bir merdiven vardı. Bağdat Caddesi'ne çıkmak için istasyonun alt geçidinden yaralanıldığı gibi bu merdivenden de yararlanılırdı. Merdiven oldukça dik ve çok basamaklı olduğundan pek yeğlenmezdi. Demir yolu köprüsünün altından, iki yanda kaldırımlar vardı ama pek dardı, ancak tek kişi yürüyebilirdi. Bu da yayalar için olumsuz bir durumdu. Ayrıca yağmur kanalları çabuk tıkanır, şiddetli yağışlardan sonra köprünün altı su ile dolardı. Köprünün yüksekliği yeterli olmadığından birçok kamyonun buradan geçemediğini, yüksekliği hesaba katmayan dikkatsiz şoförler yüzünden bazı kez araçların

köprünün altına sıkıştığını da hatırlıyorum.

Yakın zamanda köprünün iki yanına tünel açılarak yaya geçidi yapıldı ve yayalar buradan rahatça geçebiliyorlar. Yağmur kanalları da iyileştirildiği için köprünün altı artık göl olmuyor.

Kısacası burası artık eskisi gibi değil. Bütün olumsuzluklara karşın eski hâli daha mı güzeldi yoksa biz öyle gördük öyle alıştik da bize mi güzel geliyordu bilemiyorum. İstanbul'un son otuz yıldaki hızlı değişimine Feneryolu da ayak uydurmak zorunda kaldı. Artık Feneryolu benim delikanlılık çağımdaki ve dahası orta yaşlılık dönemimdeki Feneryolu değil. Yine de eskiyi hatırlatan bazı köşeleri yok değil. Bu köşelerde eskiye tanıklik edecek kimseler de var.

Bir tanık

Fenerli Ahmet Sokak'ın kuzeyinde, hemen ona koşut bir çıkmaz sokak vardır. Gazi Muhtar Paşa Çıkmazı adını taşıyan bu sokağa eskiden Yaver Ağa Çıkmazı denirmiş. Çıkmaz sokağın sonlarında eski ama bakımlı bir ev hâlâ duruyor ve bu evde de eskilere tanıklık edebilecek biri yaşıyor: Dr. Müfid Ekdal.

Müfid Ekdal 1918'de bu sokakta, bu evde dünyaya gelmiş. Neredeyse Feneryolu'nun son yüz yılına tanıklık edecek biri. Bütün ömrü burada geçmiş. Ekdal, yazar hekimlerden. Yalnızca burada yaşamakla kalmamış; gördüklerini, yaşadıklarını durmadan kaleme almış. Tam anlamıyla buraların canlı tanığı. Yalnızca Feneryolu'nun değil Kadıköy vapur iskelesinden Bostancı'ya kadar bütün Kadıköy'ün de tanığı.

Ben kendisini Bir Fenerbahçe Vardı adlı kitabıyla yazar olarak tanıdım. Sonra bütün kitaplarını okudum. Komşu olduğumuzu öğrenmeme karşılık gidip kapısını çalmaktan, rahatsız etmekten çekindim.

"Her şeyin bir zamanı vardır." derler; bu "zaman" sevgili dostum Celal Özcan'ın sayesinde yaratılmasaydı hâlâ Müfid Bey'le tanışamayacaktım. Bilirim, Celal Özcan benden daha da çekingendir. Yine de, Göztepe ile ilgili kitabını hazırlarken Müfid Bey'e başvurmanın "olmazsa olmaz"lığını düşünerek girişimde bulunmuş. 2009 yılının başlarıydı. Bir gün beni telefonla aradi. Müfid Bey'e telefon edip durumu anlatmış, benim de bulunmamın uygun olacağını düşünme inceliğini gösterip birlikte kendisini ziyaret etmek istediğimizi söylemiş. "Son derece kibar ve alçakgönüllü biri," dedi. "Bizi konuk etmekten memnun olacağını belirtti..." Doğrusu, Müfid

Ekdal'la tanışmak için bundan iyi bir fırsat olamazdı.

Uzun sözün kısası Müfid Bey'le ve eşi Celile Hanım'la böylece tanıştık. Bu arada Medoş Hanım'la Celile Hanım'ın akraba olduklarını öğrendim.

Feneryolu konusunda benim yalnızca gözlemlere, yaşanmışlığa dayanan bilgilerimi zenginleştiren Müfid Ekdal'ın kitaplarıdır. Ayrıca kendisini ziyaret ettiğimizde merak ettiğim ve kitaplarına girmemiş bazı konuları ya da ayrıntıları kendisine sorup öğrenmem benim kişisel Feneryolu tarihçemi zenginleştirmeme olanak verdi.

Başka tanıklar

Bir Zamanlar Kadıköy adlı kitabıyla Adnan Giz (19141989); Hüseyin Paşa Çıkmazı No. 4, Mezi ile Nezi adlı kitaplanyla Ali H. Neyzi (1927-2005) adlarını anmadan geçemeyeceğim. Giz'in ve Neyzi'nin kitaplarında anlattıklarıyla da 1950'lerden önceki benim tanımadığım Kadıköy'ünü ve Feneryolu'nu tanımıştım.

Feneryolu Sokak

Feneryolu Sokak'ın Feneryolu'nun kuzeyinde, semt sakinlerinin "arka asfalt" da dedikleri Ziverbey asfaltı üzerindeki Kuyubaşı ile demir yolu ve Bağdat Caddesi'ni birleştiren sokak olduğundan söz etmiştim. Bu sokağı evimizin inşaatına gerektiğinde "arka asfalt"tan gidip gelirken görüp tanımıştım. O zamanlar, 1950'li yılların sonunda, bu sokağın iki yanında büyük ve çoğunlukla kendileri gibi bakımsız bahçeleriyle köşkler, tek tük de yine bahçeli kâgir evler, bir iki tane de yine iki ya da üç katlı apartman vardı. Köşklerin kiminin yüksek duvarları ayaktaydı ama, birçoğu da yıkıntı hâlindeydi.

Köşklerde ölümlerle ya da başka nedenlerle aile bireyleri azalmış köşk sahipleri otururlardı genellikle. Çoğu köşkün bir katında ya da bir zamanlar hizmetçilere, aşçılara, uşaklara, bahçıvanlara barınak olan müştemilâtında kiracılar da olurdu. Anlaşıldığı kadarıyla köşkler miras yoluyla kuşaktan kuşağa geçmişti ama başlangıçta köşkleri yaşatan zenginlik ve gelir her kuşakta biraz daha azalmıştı. Bir iki köşkü dışta tutarsak, bu bakımsız köşklerin yeni sahipleri çoğunlukla "ikbal düşkünü" diyebileceğimiz varlıklılığını yitirmiş ya da orta hâlli kimseler oldukları için köşkün onarımına, bahçenin bakımına bütçe ayıramazlardı.

Feneryolu Sokak'tan sakinlerinden başka pek gelip geçen olmazdı. O

zamanlar "arka asfalt" pek işlek olmadığı için oradan Feneryolu'na, Bağdat Caddesi'ne, deniz kıyısındaki Kalamış'a ya da Fenerbahçe'ye gelip giden de yok gibiydi. Gündüzleri neyse de geceleri iyice ıssızlaşırdı Feneryolu Sokak. Öyle ki “arka asfalt"tan eve dönmek zorunda kaldığım bazı geceler Kuyubaşı'ndan eve gelene kadar tek kişiye rastlamadığım çok olurdu. Sokak köpekleriyle karşılaşmamak için hızla yürürken ayak seslerimle ortalığı gürültüye boğuyormuşum gibime gelirdi. Pek seyrek ve ölgün sokak lambalarıyla aydınlanan sokağın karanlığının da içimi ürperttiğini itiraf etmeliyim.

Yaz aylarında çocuklar duvarların yıkılmış ya da gedik yerlerinden bahçelere dalıp ağaçlardan meyve aşırmaya yeltenirler miydi bilemiyorum. Zaten sokağın çocuk nüfusu parmakla sayılacak kadar azdı. Ayrıca herkes birbirini tanıdığı için bahçelere girip çıkmak da olağandı. Ancak başka mahallelerin tanıdık olmayan çocukları meyve aşırmaya kalkarlarsa iş değişirdi.

Feneryolu Sokak'a çıkan yan yollar da şimdiki kadar çok değildi gibime geliyor. Birçok sokak, eski köşklerin büyük bahçelerinin parsellenip buralara apartmanların yapılmasıyla sonradan açılmıştır.

Demir yolundan Kuyubaşı'na doğru giderkenki köşkleri, bahçeli evleri ve az katlı apartmanları hatırlamaya çalışıyorum... Solda, şimdi "Alarko apartmanları" da denilen Prenses Atiye Sitesi'nin bulunduğu yerdeki uzun ve yüksek bahçe duvarıyla Prensesin Köşkü ve ahır ya da arabalık olduğunu, ardından otomobil garajı olarak kullanıldığını sonradan öğrendiğimiz küçük bir yapı... Koskoca köşkte Abbas Bey adında biri yaşıyor, tek başına. Müştemilatta da köşkün bekçisi ve ailesi oturuyor. Arada sırada gördüğümüz Abbas Bey tam bir beyefendi, bir "monşer”. Hiç tanışmadık, görüşmedik ama hâlinden tavrından bu özellikleri anlaşılıyor.

Bu arada...

Müfid Ekdal kitabında "Fransa'da okumuş, en iyi şekilde yetişmiş, gerek Osmanlı, gerekse Mısır Hanedanı'nın en üst düzey şahısları arasında yaşamış, her hususta bilgili son derece görgülü, hakiki bir prens, tam bir efendi olan ABBAS VLORA Bey'in bu geniş mekân içindeki yalnızlığını giderme imkânı artık kalmamıştı." diye yazar. Ali H. Neyzi de bir kitabında Abbas Bey'in otomobilinden, bu otomobilin Kadıköy'ün ender özel otomobillerinden biri olduğundan söz eder.

* * * * *

Prensesin Köşkü'ne komşu bir başka eski köşk. Burada Hamdiye Hanımlar oturuyor. Geniş bir aile. Hamdiye Hanım abla, iki kız kardeşi var. Biri evlenip ayrılmış, öteki evli ve üç erkek çocuğu var. Onlarla çabuk ahbap oluyoruz. Hamdiye Hanim "Osmanlı" bir hanım. Hoş sohbet ama ciddi, yeri gelince sözünü esirgemiyor ama nezaketini de hiç eksiltmiyor.

Bir anı: Sabahattin Kudreti bunaltan sessizlik

Yıllar içinde edebiyat dünyasına girdikçe tanıdığım şairler ve yazarlar arasında biri de Sabahattin Kudrat Aksal. Sabahattin Bey aslında Beşiktaşlı ama yıllar sonra, sanıyorum 1970'li yıllarin sonunda Kadıköy yakasına, Kızıltoprak ile Kalamış arasında bir yere taşınıyor. "Kahvehane sever" biri olduğu için Kadıköy'de, müdavimi olduğu kahvede sık sık görüşüyoruz. Bir söyleşimizde, başlangıçta Kadıköy'e taşınmayı hiç istemediğini, buraya alışamayacağını sandığını anlatıyor.

- Aslında Kızıltoprak'ın hiç de yabancısı değilim. Çünkü eşimin akrabaları burada otururlardı. Gece yatısına konuk gelirdik. Geceleri o kadar ıssız ve sessiz bir yer olurdu ki içime bir gariplik çöker, sıkılırdım. Buralarda yaşayamam sanırdım. Ama şimdi eskisi gibi değil buralar. Kalabalıklaşmış. Kadıköy'e alıştim açıkçası...

Kadıköy'den, Kızıltoprak derken söz Feneryolu'na geliyor. Sonunda, eşi Münire Hanım'ın Hamdiye Hanımlarla akraba oldukları çıkıyor ortaya.

Bu yakınlıktan anneme söz ediyorum. Annem de Hamdiye Hanım'a söz etmiş. Hamdiye Hanım "Sabahattin'i pek severiz.anım'ın anlattığına göre, okula giderken bizim evin önünden sık sık geçen sevimli iki oğlanla, bir kız çocuğu da Tümerkanların çocuklarıymış...

Bir anı: Cemal Süreya Feneryolu'nda

Cavidan Hanım'la yıllar sonra tanışıyoruz. Bir gün Cavidan Hanım Cemal Süreya'dan, tanışıp görüştüklerinden söz ediyor. Cemal Süreya o sıralar bizim taraflarda oturuyormuş. Cavidan Hanım bir gün Cemal Süreya'yı evlerine yemeğe çağırmış. Yemeğe oturduklarında Cemal Süreya "Bu sofrada her şey tamam yalnız bir şey eksik: İçki! Bu sofra rakısız olmaz!" demiş.

Sonrasını Cavidan Hanım'dan dinleyelim: "Ben birden şaşırdim. Çünkü bizim evde sigara ve içki içme alışkanlığı hiç yoktu. Cemal Bey'in içki isteyeceği de hiç aklıma gelmemişti. Üstelik rakının nereden

alınacağını bile bilmiyordum, desem yalan olmaz. Neyse... Hemen bakkala birini gönderdik ve bir şişe rakı aldırdık. Bizim kapıdan içeri böylece ilk kez bir içki girmiş oldu..."

* * * * *

Aklımda kaldığına göre Dr. Muhip Tümerkan 1970'li yılların sonlarında aramızdan ayrıldı Bugün, sözünü ettiğim o toprak yol asfaltlandı ve iki yanı apartmanlarla doldu ve şimdi "Dr. Muhip Tümerkan Sokak" adını taşıyor. (Yoksa Dr. Muhit Tümerkan Sokak mı? Çünkü doktorun adı hep yanlış yazılır!)

Köşk restore edildi ve şimdi önünde ve arkasında, o büyük bahçesinde çok katlı iki apartman yükseliyor.

* * * * *

Feneryolu Sokak ile şimdiki Dr. Muhip Tümerkan Sokak'ın kesiştiği köşesinde çok büyük bir bahçenin içinde biri küçük ve önde, sokağa bakıyor, öteki büyük ve oldukça içerlek, yeni yapıldıkları belli olan iki tane kâgir yapı var. Büyük olan bir villa, küçük olan iki katlı bir ev. Burası Arsebük ailesininmiş.

Arsebükler İstanbul'un eski ve adı bilinen ailelerinden biri. Rasin Arsebük'ün de tanınmış bir ressam olduğunu biliyorum. Arsebükler daha çok yazları geliyorlar Feneryolu'na ve arkadaki, ağaçların arasında neredeyse kaybolan villada kalıyorlar. Öndeki binada ise kiracılar oturuyor.

Bir anı: Behçet Necatigil Feneryolu'nda

1960'ların başları olmalı. Bir sonbahar öğleden sonrası evin balkonunda oturmuş kitap okuyorum. Bir ara başımı kaldırdığımda, Bağdat Caddesi ile demir yolunu birbirine bağlayan ve evimizden rahatça görülen "aralık'tan bir bey, bir hanım ve iki de küçük kızın gelmekte olduğunu görüyorum. Beyi tanıyacak gibi oluyorum. Demir yoluna iyice yaklaştıklarında şaşkınlıkla "Aa, bu Behçet hoca! diyorum kendi kendime. Yanındakiler de eşi ve kızları olmalı". İçimden "Her hâlde bize gelmiyorlar ama kime gidiyorlar acaba?" diye geçiriyorum. Behçet Necatigil ile tanışıklığımız ve zaman zaman buluşup görüşmüşlüğümüz var ama o kadar.

Necatigiller buraların yabancısı olmadıklarını belli eden bir rahatlıkla demir yolunu aşıp geçiyorlar... (Bakalım ne tarafa sapacaklar?)

Doğruca Feneryolu Sokak'a yöneliyorlar ve Muammer Beylerin evinin yanından gözden kayboluyorlar.

Sonraları Necatigil ile daha yakın olduğumuzda Feneryolu'na geliş nedenlerini hep sorup öğrenmek istemiştim ama bir türlü soramadım. Derken Necatigil'i 1979'da yitirdik ve ben de sorumun artık cevapsız kalacağını düşünüyordum ki Necatigillerin Feneryolu'na geliş nedenini çok sonra bir rastlantıyla öğrendim.

Bir rastlantı...

Yıllar sonra tekrar karşılaştığım Türkçe öğretmenim Nezahat Somar'ın Kızıltoprak'ta oturduğunu öğreniyorum. Nezahat Hanım, 1978'de yitirdiğimiz eşi, felsefe öğretmeni Ziya Somar'ın gün ışığına çıkamamış çalışmalarını kitaplaştırmaya çabalıyor. Bu konuda benden de yardım istiyor. Bu nedenle sık sık evine gidip geliyorum. Bu arada eşimle de tanışıyor ve ikisinin de öğretmen olması tanışıklığa bir başka içtenlik kazandırıyor. Artık "ailece" görüşüyoruz...

Nezahat Hanım'ın, kardeşimin ve çok kısa bir süre de olsa benim Haydarpaşa Lisesinde Ziya Somar'ın öğrencisi olduğumuzu öğrenmesi yakınlığımızı daha da artırıyor. Bir söyleşi sırasında 1960'lı yıllarda Feneryolu Sokak'ta Arsebüklerin iki katlı evinde kiracı olarak oturduklarından söz edince birden, kelimenin tam anlamıyla, uyanıyorum...

Somarların Feneryolu Sokak'ta oturduklarını bilmiyor değildim. Rahmetli kız kardeşim ile Somarların biri oğlan, biri kız ikizleri o yıllarda arkadaş değiller miydi? Bu kez kendi kendime sorular soruyorum ama bu sorulara cevap da veremiyorum: İkizlerin kimin çocukları olduklarını bilmiyor muydum? Biliyorsam neden Ziya Somar'ı bir kez olsun çocuklarına sormadım? Soyadı benzerliğinden Nezahat Hanım'la Ziya Bey'in eş olduklarını düşünmek çok mu olmayacak bir şeydi?... Buna benzer ve cevapsız kalan sorular.

Bu arada Behçet Necatigil'in Ziya Somar'ın ölümü üzerine yazdığı bir yazı geliyor aklıma. Necatigil yazısını, Afşar Timuçin ile birlikte çıkardığımız Felsefe Dergisi'nde yayımlanmak üzere bize getirmişti ve yazı dergide yayımlanmıştı.

Sonunda Nezahat Hanım'a soruyorum: "Ziya Bey Necatgil'le tanışır mıydı?"

O zaman Nezahat Hanım anlatıyor:

"Elbette! Kabaştaş Lisesinde birlikte çalışmışlardı. Ayrıca ikisinin de çok değer verdikleri ortak bir yanları vardı: Yüksek Öğretmen Okulu çıkışlı olmak... Bu açıdan Behçet Bey Ziya'dan çok sonra Yüksek Öğretmen'de okuduğundan Ziya'yı ağabey olarak görürdü. Aynca ailece de görüşürdük. Behçet Bey'in eşi Huriye Hanım'la yakın dosttuk. Kızlarının küçüklüğünü bilirim... Feneryolu'ndaki eve gelirlerdi ailece... Balkonda sofra kurulur, Ziya ile Behçet Bey saatlerce söyleşirlerdi..."

Böylece Necatigillerin Feneryolu serüveninin sırrını öğrenmiş oluyordum.

* * * * *

Arsebüklerin evinden sonra arsalar mı vardı, yoksa evler mi vardı hatırlayamıyorum. Ama büyük bir bahçenin içinde, arkalı önlü yapılmış ikişer katlı iki ev olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Daha doğrusu bu evleri unutmam olanaklı değil. Ayrıca iki ev sahip değiştirmiş, çok az tadilata uğramış durumda ve çocuk yuvası olarak hâlâ varlıklarını sürdürüyorlar. Çünkü burası şehir planında "yeşil alan" olarak belirlendiği için yapılaşma, yeni bina yapma izni yok. (Daha doğrusu yoktu ama şu günlerde durum değişmiş ve buralara da yapılaşma izni çıkmış!)

"Bu evleri unutmam olanaksız." demiştim. Neden mi?

Birkaç anı: "Kaptan"la tanışma ve erken gelen ölümü

Feneryolu'na yeni taşınmışız. Bir gün "aralık'tan Bağdat Caddesi'ne doğru iniyorum. Arkamdan gelen biri var. Caddeye çıkınca Kızıltoprak'a doğru yöneliyorum ve ağır ağır yürümeyi sürdürüyorum. Arkamdan gelen kimse sanki adımlarını bana uydurmuş, hızlanıp beni geçmek istemiyormuş gibi yürüyor. Bir ara aynı hizaya geliyoruz. Yan gözle bakıyorum; tıknaz ve ben yaşlarda bir delikanlı. O da gülümseyerek bana bakıyor. Tanımadığım bu kişinin bu tavrı beni tedirgin ediyor doğrusu. Neyin nesi acaba? Benden ne istiyor. (O yıllarda yol kesip ve bu şehrin yabancısı olduğunu, parasız kaldığını söyleyerek bir ekmek parası ya da yol parası istemek âdeti de henüz yoktu.)

Delikanlı bana iyice yaklaşıyor.

- Merhaba arkadaş, diyor. Siz beni tanıyamadınız ama ben sizi

tanıdım. Fransız Filolojisi'nde okuyorsunuz, değil mi?.. Ben de geçen yıl aynı yerde okudum. Şimdi Yüksek Denizcilik Okulu öğrencisiyim... Geçenlerde Filoloji'deki eski arkadaşlarımı görmeye gelmiştim. Sizi orada gördüm... Buralarda mı oturuyorsunuz?..

Doğrusu ben delikanlıyı hatırlayamıyorum ama söyledikleri doğru ve inandırıcı. Uzun sözün kısası ayaküstü tanışıyoruz. Adı Yüksel'miş, daha doğrusu Yüksel Erkurt.

- Demek doktor Muammer Beylerin yanındaki yeni yapılan ev sizin, diyor. Öyleyse komşu sayılırız. Biz de Feneryolu Sokak'ta oturuyoruz.

Sonra evini tarif ediyor: Arsebüklerden sonra, bahçe içindeki iki ev. İki ev de kendilerininmiş.

***

Yüksel konuşkan, gözlerinin içi gülen, sıcakkanlı, dost canlısı biriydi. Çabuk ahbap ve senlibenli olduk. Uzun süre Galatasaray Lisesi'nde okumuş, sonra başka bir liseye geçip orayı bitirmiş. Galatasaraylı olduğu için yan komşumuz Gülseven'le de tanışıyorlarmış. Her fırsatta evlerine gidiyorum ama Yüksel pek bize gelmiyor. Hep benim onlara gelmemi istiyor. Özellikle yazları bahçelerinde oturmaya çağınyor beni. Üç erkek kardeşi daha var. Annesi de tam bir "teyze". Babası da kaptanmış. Çok seyrek eve gelebiliyor ve kısa bir süre kalıp sefere çıkıyor.

Yüksel beni ille de amcasıyla tanıştırmak istiyor. Amcası Necati Erkurt, ülkemizde Fransızca olarak yayımlanan Journal d'Orient adlı gazetede yöneticiymiş. Sonunda gazetenin, aklımda yanlış kalmadıysa, Yüksekkaldırım'da, Tünel'e yakın bir yerdeki idarehanesine gidiyoruz. Yüksel'in niyeti benim gazetede çalışmamı sağlamak. Oysa ben o sıralarda edebiyata, şiire iyice merak sarmış durumdayım. Bunlardan başkasını gözüm görmüyor. Zaten amca da pek oralı olmuyor

Yüksel Yüksek Denizcilik Okulu'nu bitirdikten sonra gemilerde kaptan olarak çalışmaya başladı. Ben artık ona "Kaptan" diyordum ve sanırım bu hoşuna da gidiyordu. Her seferden dönüşünde evine giderken hep bizim evin önünden geçmeye çalışır, geldiğini haber verirdi. Ben evde yoksam haber bırakırdı. Bu geçişi yaz aylarında öğleden sonraya a rastlarsa ben genellikle öğle uykusunda olurdum. O zaman anneme "Bizimki 'taravet uykusu'ndaysa uyandırmayın! Döndüğümü söylersiniz" diye sıkı sıkı tenbih edermiş. Kitap okumayı sever ve uzun seferlere çıkarken benden okunacak kitap salık vermemi isterdi.

Galatasaraylı olması nedeniyle Fransızcası ve İngilizcesi iyiydi. Ayrıca çat pat İtalyanca ve Almanca da gevelerdi. Babasının da kaptan olmasının da etkisiyle belki bu mesleği seçmişti ama yabancı dil öğrenme konusundaki yeteneği yüzünden bizim Kaptan "dilci" de olabilirdi diye düşünürdüm.

Gel zaman git zaman Kaptan evlendi, bir oğlu oldu ve bir süre sonra da tatsız bir olay nedeniyle eşinden ayrıldı. Yeniden evlenmeyi çok istiyordu. Eşim ve ben de bu konuda Kaptan'a candan ve gönülden yardımcı olmaya çalıştık. Derken bir gün çıka geldi. O sırada Feneryolu'nda Erdoğdu Sokak'ta ve Kaptan'ın evine çok daha yakın oturuyorduk. Çok neşeli ve heyecanlıydı. "Kaptan artık yalnız değil!" deyip duruyordu. Müstakbel eşini bulmuştu. Yeniden evlendi ve bu evlilikten de bir oğlu oldu. Çok mutluydu ama ne yazık ki bu mutluluğu uzun sürmedi. Bir sefer sırasında, gemisi Marsilya açıklarındayken, uykusunda kalp krizi geçirerek dünyamızdan ayrıldığını ortak bir dostumuz haber verdi.

Şimdi, eski evlerinin önünden her geçişimde Kaptan'ın o neşeli ve babacan hâli hep gözümün önüne gelir ve cenazesinde en büyük kardeşinin acıyla boynuma sarılarak "Senin Kaptan artık yok!" diyen acı dolu sesini bir kez daha duyar gibi olurum.

* * * * *

Kaptanların evinden sonraki arsayı ve köşkü çok iyi hatırlıyorum. Köşk bakımsızdı ve içinde yaşayan kimse yok gibiydi. Sonra iyice ıssızlaştı. Derken yanındaki toprak yol düzenlendi ve Erdoğdu Sokak adını aldı. Günün birinde de köşk yıkıldı. "Yeşil saha"ya dahil oldukları gerekçesiyle köşkün arsasına ve yanındaki arsaya apartman yapılamadı. Şimdi koca bahçesinde bir kafeterya ve otomobil garajı var. (Sanırım yapılanma yasağı kalktığı için yakında burada da bir iki devasa apartman yükselir.)

Feneryolu Sokak'ın Kuyubaşı'na kadar uzanan geri kalan bölümünde yer alan az sayıdaki köşk de yıkılıp yerlerini apartmanlara bıraktılar. Dahası, yeni yapılmış sayılabilecek kâgir evlerin çoğu da yıkılıp yerine yap-satçı müteahhitlerin aracılığıyla çok katlı apartmanlar yapıldı. Burada eskiyi hatırlatan bir tek Tuğlacıbaşı Camisi ve arkasındaki arazide hâlâ varlığını sürdüren bahçe kaldı. Şimdilerde yalnızca çiçeklik yapılan bu bahçede sebzecilik de yapılırdı.

Kuyubaşı'na doğru bana eskiyi hatırlatan, ama eski Feneryolu'ndan çok çocukluğumun tamamının ve ilk gençliğimin bir bölümünün

geçtiği Aksaray'ı hatırlatan bir şey daha var...

Nereden nereye...

Daha doğrusu biri var: Remzi Bey.

Remzi Bey'le Aksaray'dan göz aşinalığım vardı ama o zamanlar tanışmıyorduk. Gel zaman git zaman, 1970'lerin başında bir toplantıda karşılaşıyoruz. Remzi bey bana "Ben sizi tanıyor gibiyim..." diyor; ben Remzi Bey'e "Siz bana hiç yabancı gelmiyorsunuz..." diyorum ve ikimizin de Aksaraylı olduğu, dahası Remzi Beylerin bir süre kirada oturdukları evin annemin çok yakın bir arkadaşının evi olduğu ortaya çıkıyor. Derken durumu anneme anlatıyorum; annem de Remzi Bey'i hatırlar gibi oluyor.

Remzi Bey Kapalıçarşı'da kuyumcu, daha doğrusu “hakkâk"mış. O da bizim gibi Rumeli yakasından Anadolu yakasına göç edenlerden. Ben onun Feneryolu Sokak'ın sonlarında, Kuyubaşı'na yakın bir yerde oturduğunu öğrenince şaşınıyorum. O da benim Fenerli Ahmet Sokak'ta oturduğumu öğrenince aynı şaşkınlığı yaşıyor. Böylece iki eski Aksaraylı bu kez başka bir semtte buluşmuş oluyoruz. Eşi Gönül Hanım'la, iki küçük kızıyla tanışıyoruz ve eski göz aşınalığı ahbaplığa dönüşüyor. Görüşmelerimizde pek çok ortak konu buluyoruz ama değişmeyen ortak konumuz, günümüzün yaygın deyişiyle "nostalji", daha doğrusu "Aksaray nostaljisi".

* * * * *

1960'larda Kuyubaşı tenha bir yerdi. Ziverbey asfaltının kuzey kesiminde seyrek de olsa bir dizi ev ve onların oldukça gerisinde de, Fikirtepe denilen yerde ve gerçekten de hafifçe yüksek bir tepenin bulunduğu yerde bir köşk vardı. Köşkün çevresi eski deyimle "half" bir araziydi. Semt sakinleri bu köşkten "Sultan Murat'ın Köşkü" diye söz ederlerdi. Köşkün bakımsız ve yıkıntı hâlinde olduğu uzaktan beli olurdu. İçinde barınanların ise kim oldukları bilinmezdi. Kırın ortasındaki bu köşkü birkaç kez yakından görmeye yeltendim ama bu yüzden hiçbir zaman çok yakınına gitmeyi göze alamadım!

Film gibi bir olay

Sanıyorum 1961 yılı yazının başlarıydı. Ülkemizde ilk kez, Amerikan filmlerinde izlediğimize benzer bir banka soygunu oldu. Soygunu yapan ve adının Necdet Elmas olduğu saptanan kişi bir türlü yakalanamıyor ve galiba bu arada başka soygun girişimleri de

yapıyordu. Bu arada Elmas "ilk banka soyguncumuz" ya da "ilk gangsterimiz" diye anılmaya başladı. Bir gün Elmas'ın Fikirtepe yakınlarında görüldüğü haberi yayıldı. Birkaç arkadaş merak edip hemen Kuyubaşı'na gittik. Fikirtepe'yi bir ucundan öteki ucuna kadar rahat rahat seyredebileceğimiz yer orasıydı. Bir ara Fikirtepe'nin ortalarında toz bulutları yükselmeye başladı. Bir otomobil hızla bir boydan bir boya Fikirtepe'yi geçip kayboldu. Bir süre sonra da polis otomobilleri sökün etti. Bu kovalamacayı film izler gibi izledik. "İlk banka soyguncumuz" o gün mü yakalandıydı yoksa daha sonra mi hatırlayamıyorum.

* * * * *

Sonraları Sultan Murat'ın köşkü yıkılıp yerine Atatürk Eğitim Enstitüsü yapıldı. Çapa'daki Eğitim Enstitüsü buraya taşındı. O yıllarda Behçet Necatigil de eğitim enstitüsünde öğretmendi. Beşiktaş'taki evinden buraya birkaç yıl gidip geldiğini biliyorum.

Şimdi burada Marmara Üniversitesinin büyük bir yerleşkesi var. Eğitim Enstitüsü de Eğitim Fakültesine dönüşmüş durumda.

Fikirtepe'deki öteki boş araziye de, gitgide büyüyüp genişleyen bir hastane yapıldı.

Eskiden alçakgönüllü bir iki dükkânın bulunduğu Kuyubaşı ise yüksek apartmanların, birkaç marketin, çeşitli mağazaların yer aldığı bir semt oldu. Çevredeki pastaneler, kafeteryalar, kırtasiyeciler, büfeler ve lokantalar da üniversite öğrencileriyle dolup taşıyor.

Kuyubaşı'nın simgesi olan eski Kayışdağı çeşmesi bile yer değiştirdi ve bedava içme suyu almaya gelenler eskiden parmakla sayılırken şimdi kuyruklar oluşuyor...

Feneryolu çevresinde

Fırsat buldukça Feneryolu çevresini tanımaya çalışıyorum. Fenerli Ahmet Sokak ve Feneryolu Sokak dışında bilmediğim, görmediğim birçok yer var daha.

Söz gelişi Bağdat Caddesi'nden başlayıp demir yolunun altından geçtikten sonra Ziverbey asfaltına bağlanan yol (Mazhar Osman Sokak) bunlardan biri.

Bu yol üzerinde de sağlı sollu eski birkaç ahşap ev var. Buna karşılık

yeni yapılar da oldukça fazla. Ziverbey asfaltına doğru giderken soldaki sokağın köşesinde büyük bir bahçenin içinde "mükellef" bir villa dikkatimi çekiyor. Burası ünlü Gürün ailesininmiş. Villanın bahçesi bir sokaktan öteki sokağa kadar uzanıyor. (Bu büyük bahçenin içinde başka evler de var mıydı, şimdi hatırlayamıyorum.)

Gürünlerin yan sokağında bahçe içinde ilginç bir villa var. Duvarında büyük harflerle "OM MANİ PADE HUM" yazıyor! "Om Mani Padme Hum"un Asaf Hâlet Çelebi'nin şiir kitaplarından birinin adı olduğunu bildiğim için ev ilgimi çekiyor. Kimin oturduğunu merak ediyorum ama öğrenemiyorum. "Ya Asaf Hâlet'i tanıyan, şiirini bilen ya da Hint felsefesine meraklı olan biri." diyorum kendi kendime.

Daha ilerde, dört yol ağzı denebilecek bir yerde ortada, aşağı yukarı iki adam boyu yükseklikte bir tümsek yer alıyor. Kenarları neredeyse düzgün bir daire biçimindeki tümseğin iki yanında, tüneli andıran iki geçit var. Duvarları taşla özenli bir biçimde örülmüş olan geçitler tümseğin ortasındaki üstü açık ve yine daire biçimindeki boşluğa bağlanıyor. Tümseği, yer yer kopmuş, yere yıkılmış, pas içinde bir demir parmaklık çevreliyor. Her yanını ot bürümüş ve ağaçlıklı olan tümseğin üst tarafında da eskiden kameriye olduğu belli olan çepeçevre bir yer var. Kameriyenin paslı demirlerine dolanmış sarmaşıkların çoğu kurumuş. Yaşamakta diretenler ise kendi başlarına büyümüşler ve uzanabilecekleri her yere kadar uzanıp dal budak salmışlar. Buraya "Muhtarpaşa Korusu" deniyordu.

Ne olduğunu, ne amaçla yapıldığını anlayamadığım bu kalıntıyı bir iki kez dışardan seyrettikten sonra içine girmeyi ve üstüne çıkmayı göze alıyorum. Çünkü yabanıl otlardan, her yanı saran sarmaşıklardan yol bulmak kolay değil.

İster tümsek deyin, ister bahçe, ister kameriye; burası bana hep tanıdık geliyor işin garibi. Her geçişimde burayı çok önceleri de görmüşüm duygusuna kapılıyorum. Bir yandan da. "Nereden tanıyorum?" sorusu hep kafamı kurcalıyor.

"Beklenen Şarkı"dan mı?

1950'lerin başlarında çevrilen ve Zeki Müren'in ilk filmi olan "Beklenen Şarkı"nın konusu İstanbul'da geçer. Filmin konusu kısaca şöyle: Zeki Müren, müzisyen olan babası erken ölmüş ve annesiyle yaşayan, dar gelirli bir gençtir. Hayatını kazanmak için Konservatuara hademe olarak girer. Müziğe yeteneği vardır ve sesi güzeldir. Bir rastlantı sonucu bu özellikleri ortaya çıkar. Konservatuar

öğrencilerinden bir genç kızla aralarında zamanla bir aşk doğar. Varlıklı bir aileden olan kızla evlenmeleri ise neredeyse olanaksızdır. Çünkü kızın babası yoksul bir "müzisyen parçasına" kızını vermek niyetinde değildir. Müren, bir gün kızın evindeyken kızın annesinin piyanoda çaldığı bir parça Müren'e hiç yabancı gelmez. Bu parçanın yarım kalmiş bir beste olduğunu öğrenir. Babasından kalma bir nota sanki bu parçanın devamı gibidir. Sonunda durum anlaşılır: Kızın annesi Müren'in babasının gençlik aşkıdır. Müzik dersi verdiği kız varlıklı bir ailenin kızıdır ve evlenmeleri olanaksızdır. Çünkü kızın babası kızını bir "müzisyen parçasına" layık görmemektedir. (Baba ile oğlun yazgılarının benzerliğine dikkat!) Genç müzisyenin sevgilisi için bestelemeye başladığı şarkı da savaşa gidişi nedeniyle yarım kalır. Genç müzisyen yıllar sonra, savaş dönüşü başka bir kızla evlenir. Bir oğlu (Müren) dünyaya gelir ve bu arada yarım kalan bestesini de tamamlar... Filmin sonunda bestenin iki yarısı da, Müren ve sevgilisi de bir araya gelirler! "Gözlerinin içine başka hayal girmesin" diye başlayan şarkı da böylece ortaya çıkar...

"Beklenen Şarkı'da, yanlış hatırlamıyorsam, Müren'in babasını Abdurrahman Palay, annesini Bedia Muvahhit, sevgilisini Jeyan Mahvi Ayral, sevgilisinin annesini de Cahide Sonku oynuyordu.

Bu filmin bir sahnesi beni nedense çok etkilemiş ve hatırımda kalmıştı: Yağmurlu bir gecede, karanlıklar içindeki bahçemsi bir yerde, tünele benzer bir geçidin altında genç müzik öğretmeni ile sevgilisinin vedalaşma sahnesi... Genç öğretmen savaşa katılmak üzere sevgilisinden ve İstanbul'dan ayrılacaktır. At üstünde, başında kalpak, sırtında pelerin sevgilisiyle buluşacakları yere gelir. Tamamlayamadığı bestesinin notalarını sevgilisine verir...

"Beklenen Şarkı'yı her fırsatta izlemiş ve her seferinde de "Burası İstanbul'un neresinde olabilir?" diye hep düşünmüşümdür.

Bana hep tanıdık gelen kameriyenin "Beklenen Şarkı"da iki sevgilinin buluştuğu yer olduğuna karar verdim sonunda. Ne var ki bunun doğru olup olmadığını da bir türlü öğrenemedim...

* * * * *

Yıllar sonra Müfid Ekdal'ın Kapılı Hayat Kutusu / Kadıköy Konakları (2004) adlı kitabından "Muhtarpaşa Korusu" denen yerin geçmişini öğrendim.

1839-1935 yılları arasında yaşamış olan Gazi Ahmet Muhtar Paşa

1875'te Yaver Ağa diye tanınan kişiden Feneryolu'nda 63 dönümlük bir arazi almış. Buraya bir köşk yaptırmış. Meyve ağaçlarının ve bağların bulunduğu geniş bahçedeki tümseği düzenleterek burayı ağaçlandırmış ve köşk halkının "tepe" diye adlandırdığı bu yere bir de kameriye yaptırmış.

Yıllardır yazgısına terk edilmiş olan kameriye bir süre önce Turing Kulübü'nün başkanı Çelik Gülersoy'un çabalarıyla düzenlenmişti. Şimdi burası, İstanbul'un gittikçe azalan yeşilinin son temsilcilerinden biri olarak yaşamını sürdürüyor.

Fenerbahçe'ye giden tren yolu

Kızıltoprak'tan Feneryolu'na doğru gelirken demir yolu Feneryolu istasyonunda bir makasla ikiye ayrılırdı. Ana hattan ayrılan bu demir yolu istasyonun arkasından Mazhar Osman Sokak'a kadar kör bir hat olarak devam ederdi. Bu hat eskiden Bağdat Caddesi'ni de aşıp, günümüzde Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi denilen yoldan Fenerbahçe'ye kadar uzanırmış. 1960'lı yılların başında Bağdat Caddesi'nin başından Fenerbahçe'ye kadar uzanan bölümü hâlâ varlığını koruyordu. İki yanı ağaçlıklı yolun ortasından geçen demir yolu yola göre biraz yüksekçe kalırdı. Bu hattın, bir zamanlar Fenerbahçe Dalyan'da bulunan askerî depoya cephanelik taşımak amacıyla yapıldığı söylenirdi.

Cephanelik kalktıktan sonra bir süre ve yaz aylarında Fenerbançe'deki mesire yerlerine ve plajlara yolcu taşıyan minyatür bir trene hizmet etmiş. Yine 1960'ların başlarında bir ya da iki yaz böyle bir trenin çalıştığını hatırlıyorum.

Feneryolu'ndan gelip geçenler...

Hikâyelerinden öğrendiğim kadarıyla Ziya Osman Saba bazı yazlar bir akrabasının Feneryolu'ndaki evinde konuk olurmuş. Feneryolu ile Fenerbahçe arasında işleyen trenden, Feneryolu'nun komşu semti Kalamış'tan ve şimdi yerinde yeller esen eski Kalamış vapur iskelesinden söz eder hikâyelerinde. Cahit Sıtkı Tarancı'nın Varlık Yayınları arasında çıkan Ziya'ya Mektuplar adlı kitabının kapağında bir kartpostalın arka yüzünün fotoğrafı yer alır. Kartpostalın adres bölümünde şunlar yazılıdır: Bağdat Caddesi No.147. Bu adres Ziya Osman'ın kaldığı akraba evinin adresidir ve şairimizin Feneryolu'nda da yaşamış olduğunun bir başka kanıtıdır.

Bir zamanlar Haydarpaşa Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği de yapmış olan ve Fecr-i âtî şairlerinden Mehmet Behçet Yazar'ın birçok şiirinin

altında "Feneryolu" adının yer alması Yazar'ın bu semtte oturduğuna bir işaret sayılabilir.

Ünlü ruh ve sinir hastalıkları uzmanlarından Mazhar Osman Usman'ın, Şekerci Hacı Bekir'in, iktisat profesörü Şükrü Baban'ın, Türk edebiyatı profesörü İsmail Hikmet Ertaylan'ın, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Feneryolu'nda yaşadıklarını biliyorum. Dahası Mazhar Osman'ın, Hacı Bekir'in evlerini hatırlıyorum. Bedri Rahmi'nin evi şimdilik yerinde duruyor.

Feneryolu'nu Kalamış'a bağlayan sokaklardan birinin adı Selahattin Pınar Sokak'tır. Yoksa bestekâr ve tamburi Selahattin Pınar buralarda bir yerde mi oturmuştu acaba? Yoksa Kalamış'taki Todori'nin ünlü içkievinde bir kalp krizi sonucu hayatını kaybettiği için mi bu sokağa adı verildi? Bilemiyorum...

Feneryolu'nda yaşadıklarına tanık olduklarımdan ressam Ferruh Başağa, Edebiyat Fakültesi'nden felsefe öğretmenimiz Hüseyin Batuhan, ünlü edebiyat adamımız Vedat Günyol ile de gel zaman git zaman ahbaplık ve komşuluk da ettik.

Yüksek Öğretmen'de bizden önce okuyanlardan çevirmen Mükerrem Akdeniz ablamızla ve yine Yüksek Öğretmen'den tarih öğretmeni arkadaşım Ekrem Uykucu ve eşiyle günün birinde Feneryolu'nda komşu olacağımız aklıma gelir miydi?

Aziz Nesin için de aynı şeyi söyleyebilirim. Nesin yazar olarak ilk tanıdığım yıllarda Erenköy'de oturuyordu. Oradan bir göz aşinalığım vardı. Sonraları, edebiyat dünyası ilişkileri içinde kendisiyle tanıştık. O sıralar Feneryolu'nda oturuyormuş. Ortak dostumuz rahmetli Behzat Ay beni birkaç kez Nesin'in Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi'nin hemen başındaki evine de götürmüştü.

Dilbilimci dostum Yusuf Çotuksöken ve eşi felsefeci Betül Çotuksöken, halkbilimci dostum Sabri Koz ve ailesi de günün birinde Feneryolu'nda bir süre komşumuz olmuşlardı.

Bir anı: "Bu delikanlı sanatçıya benziyor!"

Feneryolu'nda tanıdığım ve sonra da yakın arkadaş olduğumuz biri var ki...

Feneryolu'na yeni taşındığımız sıralarda sabah ve akşam bizim evin önünden geçen bir delikanlı benim ve kardeşimin dikkatimizi çekiyor.

Çevresine bakmadan, düşünceli düşünceli yürüyerek gelip geçen bu delikanlı kimin nesi? Kendi aramızda "Acaba âşık mı, yoksa sanatçı mı?" diye latife yollu konuşuyoruz.

Cağaloğlu'nda yayınevlerinde çalıştığım sıralarda, günün birinde beni bir illüstratörle tanıştırıyorlar. Çocuk kitapları resimleyen bu illüstratörü hemen tanıyorum: Feneryolu'nda bizim evin önünden geçen delikanlı bu! Adının Mustafa Delioğlu olduğunu öğrendiğim illüstratör de beni ismen tanıdığını söylüyor. İşin garibi Feneryolu'ndan tanımadığı ortaya çıkıyor. Bunu da doğal karşılıyorum; çünkü hep başı önde gelip geçerdi bizim evin önünden. Kardeşimle birlikte kendisine yakıştırdığımız niteliklerden biri doğru çıkıyor böylece... Öteki nitelik için de "aşk olmayınca meşk olmaz" sözü uygun düşüyor elbette.

(Delioğlu da Eğinliymiş ve ağabeyi de Feneryolu'nda bizim alışveriş yapmadığımız öteki kasapmış. Kendisi de bir süre ağabeyinin yanında çalışmış. Bu sırada resimle de uğraşırmış ve niyeti de hep resimle uğraşmakmış. Eğer ağabeyinden alışveriş yapsaydık Delioğlu ile daha önce tanışmış olacaktık ve ben de geciken tanışma için hayıflanmayacaktım. Gerçi tanışmadığımız yılların acısını sonradan yakın arkadaşlar olarak kat kat çıkardık. Delioğlu şimdi çocuk kitaplanının vazgeçilmez illüstratörlerinden biri ve resim alanında da adını duyurmuş bir ressamdır. Aslında Delioğlu "Feneryolu'ndan gelip geçenler'den değil, hâlâ Feneryolu'nda oturuyor.)

* * * * *

Fenerli Ahmet Sokak'ta bir süre komşu olduklarımız arasında yazar Deniz Kavukçuoğlu, Aksaray'dan ve Pertevniyal Lisesinden tanıdığım ağabeyimiz yayıncı (Payel Yayınlarının sahibi) Ahmet Öztürk, ünlü sinemacımız ve arkadaşım Ali Özgentürk de var.

Şair arkadaşım Süreyya Berfe ile eşi Ümit de evliliklerinin ilk yıllarında bir süre Feneryolu'nda oturmuşlardı. Burada otururlarken bir oğulları dünyaya geldi ve adını Boraz koydular. Bu sırada bizim de bir oğlumuz olmuş ve adını Mehmet Berfe koymuştuk. Boraz ile Mehmet Berfe böylece daha kundaktayken tanışıp arkadaş oldular...

Bu arada... En uzun gece...

1970 yılının son ayındayız. Tarih 20 Aralık... Gece eşimin doğum sancıları başlıyor. Eşim, ben, kız kardeşim, erkek kardeşim ve küçük baldızım cümbür cemaat Zeynep Kâmil Doğumevi'ne yollanıyoruz.

Gereken işlemler yapılıyor ve eşim doğum evinde kalıyor. Doğumun ne zaman olacağı belli değil. İster istemez biz eve dönüyoruz. O gece gözüme uyku girmiyor. Haberleşme olanakları bugünkü gibi değil. Cep telefonunun adı bile bilinmiyor daha.

Bir şekilde haber bekliyorum. Ben ki "Üsküdar'dan yastık göster uykusu gelir" dedikleri cinsten biriyim ama gözüme uyku girmiyor. Ayrıca başka bir tedirginlik de yaşıyorum. Ülkemizin cehennemden geçtiği yıllar. Her gün ve özellikle geceleri anarşik olaylar patlak veriyor sık sık. Doğum evinden haber gelse gece vakti oraya nasıl ulaşırım?

Biraz kitap okuyarak, biraz evin içini arşınlayarak, zaman zaman uykuya yenik düşüp biraz kestirerek geceyi geçiriyorum. Henüz televizyon da yok ki karşısına geçip vakit öldüreyim. Birden farkına vanyorum. Aslında bu gece "Şeb-i yelda" denen "en uzun gece". Boşuna demeyiş şair "Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkit ne bilir/Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç saat..." Gerçi ben "gam mübtelâsı" değilim, tam tersine sevinçli bir haber bekliyorum. Sonunda 21 Aralık öğleden sonra bir oğlum olduğunu öğreniyorum...

Bir rastlantı

1958 yılının sonbaharında Feneryolu'ndan üniversiteye gidip gelmeye başlıyorum... Fakültede sınıf arkadaşlarımdan biri Meral Kırkpınar adında bir kız. Kadıköy yakasında oturan arkadaşlarla çoğu zaman buluşup birlikte gidiyoruz fakülteye. Meral de bunlardan biri ve Feneryolu'nda, demir yolunun kara tarafında, demir yoluna koşut Eyüp Paşa Sokak'ta oturuyorlarmış. Annesi ve babası edebiyat öğretmeniymişler.

Annemin arkadaşı olan Selma Uluengin, daha doğrusu bizim "Selma teyze" de eşi ve iki küçük oğluyla birlikte aynı sokakta oturuyor. Meğer Meral'in evinin alt katında kiracı imişler. Selma teyzenin oğullarından birinin adı Hadi, ötekinin Haldun. (Hadi daha sonra gazetecilik mesleğini seçti ve şimdi bir köşe yazarı.)

Annem Selma teyzelere gidip gelirken Meral'in annesiyle de tanışıyor ve benim Meral'le fakülteden arkadaş olduğum ortaya çıkıyor. Bu arada annem Meral'in babasının çok tanınmış bir edebiyat öğretmeni olduğunu öğreniyor. Çok geniş bir çevresi olan bu öğretmen Yahya Kemal'in de yakın dostlarından ve sofra arkadaşlarından biriymiş.

Bu ünlü edebiyat öğretmeninin Salim Rıza Kırkpınar'dan başkası

olmadığını yıllar sonra öğrendim. Kendisiyle tanıştık. Yaşlılık günlerinde, elinde daha çok "aksesuar" olarak kullandığı bastonu ile Feneryolu'nda yürüyüşler yaparken karşılaşır ayak üstü söyleşirdik. Her zaman genç edebiyatçılara ilgi gösteren Salim Rıza öğretmen ilerlemiş yaşına karşılık şaşılacak bir ilgi ve dikkatle güncel edebiyatı izlerdi. Her karşılaşmamızda bana neler yaptığımı, şu sıralar nelerle uğraştığımı sorar, "Eraycım, evlâtcım geçenlerde dergisinde şiirini gördüm, okudum. Pek beğendim..." gibilerden bir iki gönül alıcı, yüreklendirici söz etmekten de geri kalmazdı.

Salim Rıza öğretmeni geçtiğimiz yıllarda yitirdik. İstanbul Erkek Lisesinin efsane öğretmenlerinden biri olan Salim Rıza'nın yetiştirdiği öğrenciler arasında edebiyatımızın ünlü adları da vardır. Selahattin Hilav, Kemal Özer, Adnan Özyalçıner, Konur Ertop hemen aklıma gelenlerden...

Salim Rıza'nın iki katlı evinin yerinde şimdi çok katlı "Kırkpınar Apartmanı" (yoksa sadece "Pınar" mı?) yükseliyor.

Haldun Taner'le karşılaşmalar...

Haldun Taner yazarlığı dışında İstanbul sevgisiyle de tanınır. Sevilen bir şeyi her yönüyle ya da her yanıyla tanımak isteğiyle İstanbul'un birçok semtinde oturduğunu yeri geldikçe yazılarında hep belirtmiştir. Taner, eşi Demet Hanım'la Feneryolu'nda da oturdu ve bu semtteyken yaşama veda etti. Bir başka deyişle Feneryolu, Taner'in son oturduğu İstanbul semtidir... (Eşi Demet Hanım bizim arkadaş çevremizdendi. Edebiyatı ve okumayı seven biriydi. Demet Hanım'ın Taner'le nasıl tanıştıklarını, Taner'in insan ve yazar olarak özelliklerini anlatan bir yazısı vardır. Bu yazı benim Taner hayranlığımı daha da çoğaltmıştır.)

Feneryolu'ndan Fenerbahçe Dalyan'a giden Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi'ndeki apartmanından çıkıp yürüyüşler yaptığı sıralarda arada bir Taner'le karışlaşırdık. Bir zamanlar Edebiyat Fakültesinde verdiği tiyatro derslerinden öğrencisi olduğum sevgili yazarımla konuşmak ister, bunun bir işgüzarlık ve dahası yüzsüzlük olacağını düşünür, ayrıca onu rahatsız etmekten de çekinirdim. Aradan yıllar geçtiği için Taner'in beni hatırlayıp tanıması da olanaksızdı. Taner'i ölümünün 20. yılında yazdığım bir yazının son paragrafıyla bir kere daha anmak isterim.

Ölüm yıldönümüne rastlayan şu günlerde Haldun Taner'in kitaplannı şöyle bir karıştırdım, bazı hikâye ve fıkralarını tekrar okudum. Okuduklarımın çoğu bugün yazılmış kadar taze. Yoksa sevgili yazarım ve öğretmenim, o

ilginç yeleklerinden birinin saat cebine parmaklarını sokmuş, dudaklarında o hinzır ve sevimli gülümseyişiyle çevresini gözden geçirerek aramızda mı dolaşıyor hâlâ?

(Bizim Gazete, 11 Mayıs 2006)

* * * * *

Ünlü fotoğraf ustası ve fotoğrafçılık öğretmeni Şinasi Barutçu da Feneryolu'nda, Bağdat Caddesi'nden Kızıltoprak'a giderken, cadde üstündeki bir apartmanda otururdu.

2009 yılında yitirdiğimiz Asiye Eliçin de bir süre Feneryolu'nda oturdu. Asiye Eliçin, yazar ve çevirmen Emin Türk Eliçin'in eşiydi ve Feneryolu'nda oturduğu sıralarda yakın ahbap olmuştuk. Eşinin yapıtlanını yeniden gün ışığına çıkarmak için ömrünün sonuna kadar uğraştı. Bu uğraşının yakın tanıklarından biri olduğumu söyleyebilirim.

Feneryolu'nun yeni çehresi

1950'lerin sonlarında tanıdığım Feneryolu ile 2009'daki Feneryolu arasında çok fark var.

Eski köşklerin çoğu yıkılıp geniş bahçeleri parsellendi ve buralara çok katlı apartmanlar yapıldı. "Eski eser" diye korunması gereken birçok köşk de "kazara" yandı ve bir süre boş kalan arsalarına da sonunda birer apartman dikildi. Neyse ki “bitişik nizam" uygulaması olmadığı için apartmanlar arsaların ortasına yapılıyor. Çevrelerini de otomobil parklarından artakalan alana eski bahçelerin "parodisi" hâline gelmiş bahçeler süslüyor. Bu hâliyle Feneryolu da Kadıköy'ün yeşilliği betonla boğulmayan bazı semtleri gibi talihli bir semt sayılır.

Bağdat Caddesi'nden tramvaylar kalkalı kırk yılı geçti. Genişletilip asfaltlandığında çift yönlü olan cadde şimdi artık tek yönlü. Eskiden otomobilin tek tük görüldüğü, trafik ışıklarının hiç olmadığı caddede şimdi iki adımda bir trafik ışıkları var ama yine de trafik tıkanıyor. Yine eskiden, varlıklı köşklerin ya da villa biçimi evlerin önlerinde pek seyrek de olsa park edilmiş duran son model otomobiller göze çarpardı. Şimdiyse sağlı sollu otomobil galerindeki son model otomobiller insanın gözünün içine giriyor.

Feneryolu'ndan Kızıltoprak'a doğru Bağdat Caddesi de bu görünümden nasibini alıyor.

Nereden nereye... Ciciannemiz Feneryolu'nda...

Aksaray'daki evimizin yanındaki sokağın sonlarında biz üç kardeşin "Cicianne" dediğimiz ve akrabamız sayılan Ayşe teyzeler otururdu. Ciciannenin ahşap evi istimlak fırtınasından kurtulan evlerden biri olarak kalmıştı. Zamanla evin çevresi apartmanlarla dolunca cicianne de Kadıköy yakasına taşınmaya karar vermiş. Sonunda Feneryolu'nda Bağdat Caddesi'ndeki yeni yapı apartmanlardan birinin bir dairesine taşındı. Böylece cicianne ile tekrar komşu olmuştuk.

* * * * *

Bizim evin tam karşısına düşen ve demir yolu ile Bağdat Caddesi arasında kalan büyük bahçenin içinde üç tane ikişer katlı kâgir ev vardı. Bu evlerin yerinde şimdi üç blok halinde üç tane devasa apartman var. Bu apartmanlar Burç Sitesi'ni oluşturuyorlar. Önlerinde ve onlardan ayrı olarak yapılan ikişer katlı bloklarda da altlı üstlü bir sıra dükkân...

Bizim eskiden "aralık" dediğimiz ve Bağdat Caddesi ile demir yolu arasında kalan yol genişletildi. Şimdi burası bir çıkmaz sokak. Çünkü demir yolunun altından geçirilip Feneryolu Sokak'a bağlanması olanaksız. Bu bağlantı ancak yayaların yararlanabildiği bir alt geçitle sağlandı.

Çıkmaz sokağın bir yanında Burç Sitesi yer alıyor bir yanında da eski köşklerin yerine yapılan apartmanlar.

Şimdiki çıkmaz sokak ile Bağdat Caddesi'nin kesiştiği yerde, köşede, yüksekte kalan apartmanın önünde, apartmandan aynı bir sıra dükkân vardı. Bu dükkânlardan biri demirci, biri de karo mozaik imalathanesiydi! Bağdat Caddesi'nin “modern” görünümüne uymayan bu dükkânlar zamanla taşındılar. Şimdi yerlerinde bir eczane, bir yarısı temizleyici, yarısı özel çikolatalar satan bir mağaza, pahalı cinsten ve döküm şömineler pazarlayan bir başka mağaza ve bir de televizyon tamircisi var.

Bunların tam karşısında, şimdiki Selahattin Pınar Sokak'ın köşesinde "Prenses Palas" adını taşıyan büyük bir apartman yer alıyor. Eskiden burada, yine "Prensesin köşkü" denilen ahşap bir köşk dururdu. Ağaçlardan görünmeyen geniş bahçesinin caddeye bakan duvarlarının yıkılıp gedik açılmış yerlerinden içeri girip çevresini çalılar bürümüş bir keçiyolundan Kalamış'a inildiğini hatırlıyorum. Bu keçiyolu

şimdiki Selahattin Pınar Sokak'ın ilk hâli miydi acaba?

* * * * *

Bağdat Caddesi'nde Kızıltoprak yönüne doğru giderken, şimdiki çıkmaz sokağın az ilersinde çıplak bir bahçenin içinde yayvan ve iki katlı, caddeden biraz yüksekte duran bir bina vardı. "Sörlerin evi" diye anılan bu binanın dümdüz cephesine sıralanmış pencerelerinin kepenkleri hemen hemen hiç açılmazdı. Feneryolu'na ilk taşındığımız yıllarda, yaz aylarında rahibelerin gelip burada kaldıklarını hatırlıyorum. Sonraları "Sörlerin evi"ne kimse uğramaz oldu. Bir süre sonra da bina yıkıldı ve şimdi yerinde büyük bir iş merkezi ve arkada kalan arsada da çok katlı bir apartman yer alıyor.

Bizim ev de değişiyor

Feneryolu'nda köşklerin ya da evlerin yıkılıp yerlerine müteahhit aracılığı ile apartman yapma furyasına ilk katılanlardan biri de bizim ev oluyor.

Aksaray'da, uzun yıllar yaşadığı evini istimlak fırtınasına kurban veren büyük annem yaşadığı sarsıntıyı uzun süre atlatamamıştı. Kiradan kurtulup Feneryolu'ndaki evde oturmaya başladığımızda biraz kendine gelmişti. Bir de torun sahibi olunca eski evinin özlemi küllenmeye başlamıştı. Âhir ömründe yeniden bir serüven yaşamak istemediği için evin müteahhide verilmesinden yana değil. Üst katta annemler, alt katta biz böylece yaşayıp giderken büyük annem iyice yaşlandı ve yatalak oldu. 1973 yılı sonlarında da büyük annemi yitirdik.

Yaşlı kadını üzmemek uğruna "evi müteahhide vermek" konusunu kapatmıştık ama büyük annemin ölümünden sonra bu konu ister istemez yeniden gündeme geldi....

* * * * *

Kışın sobalı evlerde yaşamanın güçlüğünden bütün aile şikâyetçiyiz. Müstakil evin bakım giderlerini karşılamak gittikçe zorlaşıyor. Ayrıca, çocuklarını ev bark sahibi yapma düşüncesi de var annemin. “Hayattayken üçünüzü de birer daire sahibi yapmak istiyorum." deyip duruyor. Sonunda karar veriliyor. İnşaat konusunda ağzımız yandığı için uzun arayışlardan ve ince eğirip sık dokuduktan sonra bir müteahhitle anlaşıyoruz. Aslında müteahhitimiz "bir" değil, akraba olan üç müteahhit. Daha doğrusu bir ortaklık...

Güzel Sanatlar Akademisinin Mimarlık Bölümü'nü bitiren kardeşim Güray çiçeği burnunda bir mimar. İlk plan ve projesi de bizim yeni yapılacak olan apartmanımızın oluyor.

Annemler yine Feneryolu'nda demir yolu ile Bağdat Caddesi arasındaki bir apartmanın bir dairesine taşınıyorlar. Öyle ki yeni evlerinden bizim eski evin yeri gözüküyor. Apartmanın yapılışını oradan bile izleyebilecekler.

Biz de Feneryolu Sokak'a açılan yan yollardan Erdoğdu Sokak'taki Mutlu Apartmanı'na taşınıyoruz. Böylece Feneryolu'ndan da ayrılmamış oluyoruz.

Bu arada... Erdoğdu Sokak'ta...

Yeni apartmanımız yapılana kadar Feneryolu çevresinden ayrılmak istemiyoruz. Çünkü oğlumuz, yan komşumuz doktor Muammer Keskinel'in pedagog olan kızı İnci'nin evlerinin alt katını düzenleyerek açtığı İnci Abla Anaokuluna gidiyor. Eşim ve ben çalıştığımız için oğlumuzu anaokuluna göndermek zorundayız. Oğlumuz okuluna çok alıştığı için de okulu değiştirmek istemiyoruz. Ayrıca bizimkiler de yine Feneryolu'nda oturuyorlar. Onlara da yakın olmak istiyoruz.

Ev ararken arkadaşım Tamer (İşgüden) imdada yetişiyor. Tamer ile beni Süreyya Berfe tanıştırmıştı. Süreyya, babasının öğretmenlik yaptığı Çanakkale'deyken tanışıp arkadaş olmuşlar Tamer'le. Tamer de Feneryolu'nda oturuyor. Daha sonra evleniyor ve eski oturduğu evden çıkıp yine Feneryolu'nda başka bir apartmanda oturmaya başliyor. Eşi Canan ile de tanışıyoruz ve ailece görüşmeye başlıyoruz.

Tamer, oturdukları Mutlu Apartmanı'nda boş bir daire olduğunu haber verince ilgileniyoruz ve giriş katında, oldukça küçük ve balkonsuz olan bu daireyi tutuyoruz. Bu arada, iki kardeş birlikte oturan kayınbiraderim ve baldızım da daha küçük olan yan daireye geliyorlar. Üç yıla yakın oturduğumuz bu apartmanda özlemini çektiğimiz tek şey "balkon" oluyor. Buna karşılık unutulmaz komşular ediniyoruz ve unutulmaz komşuluklar yaşıyoruz.

Bu komşuluklardan biri umulmadık bir rastlantıya yol açıyor. Üst dairelerden birinde oturan yeni evli bir çift var. Eşim, genç hanımla bir gün konuşurken hanımın babasının felsefe öğretmeni olduğunu ve bir süre Aydın Lisesinde çalıştığını öğreniyor... Söz konusu öğretmenin eşimin Aydın Lisesinden, unutamadığı ve bana da sık sık sözünü ettiği felsefe öğretmeni Nedim Göknil olduğu ortaya çıkıyor. Bu ilginç

rastlantıdan Nedim Bey'e de söz ediliyor. Kızına konuk geldiği bir gün Nedim Bey'i biz de konuk ediyoruz. Kendisi gibi öğretmen olan eski öğrencisiyle Nedim Bey'in yıllar sonra karşılaşmalan bizim için unutulmaz bir anı olarak kalıyor.

Unutulmaz dostluklardan biri de iç mimar Semihi (Vural) ve doktor olan eşi Ayşe ile kurduğumuz dostluk. Oğulları Sinan ile oğlumuz yaşıtlar. Onlar da çocukluk arkadaşı oluyorlar.

(Arkadaşım Tamer daha sonra üniversitede öğretim üyesi oluyor. Bir süre sonra da Rumeli yakasına taşınıyorlar. Semihiler de İstanbul'dan ayrılıp Ayşe'nin memleketi olan Mersin'e yerleşiyorlar. Böylece "Feneryolu'ndan gelip geçenler" kervanına katılıyorlar.)

Yeni apartmanımızda...

Müteahhitlerimiz verdikleri sözü tutup inşaatı zamanında bitiriyorlar ve 1975 yılı ağustos sonlarında Fenerli Ahmet Sokak'taki yeni evimize taşınıyoruz. Apartmanımıza da ad olarak büyük annemin soyadı konuyor: Özyaşar Apartmanı.

Müteahhitle yapılan sözleşmeye göre yedi katlı on dört daireli apartmanın dört tam ve bir de girişteki küçük dairesi bizim. Annem üç çocuğuna da birer daire veriyor. Annemin mülkiyetinde olan dairelerin bize devredilebilmesi için belli bir vergi ödenecek. Oldukça yüklü olan vergiyi ödemekte zorlanınca küçük daire satılıyor. Erkek kardeşim de kendine iş kurmak için kendi dairesini satıp sermaye yapıyor. Annem, babam ve bekâr olan erkek kardeşim dairelerden birinde birlikte oturmaya başlıyorlar. Evlenip başka bir semtte oturmakta olan kız kardeşim bir süre sonra kendi dairesine taşınıyor. Biz ise kendi dairemize geçip kiradan kurtuluyoruz...

Bu arada... Arabacı Niko

Feneryolu'nda daha eski evimizdeyken tanıdığımız bir arabacımız vardı. "Arabacı Niko" denen bu yaşlıca, bir deri bir kemik ve yoksulluk içinde yaşadığı her hâlinden belli olan adam adından da anlaşılacağı gibi Rum'du. Yol yordam bilir, hep saygılı davranır, sessiz ve ezik hâliyle de insanın içini sızlatırdı. Arabası tek atlıydı ve atı da Niko kadar yaşlı ve sıskaydı. Arabası da her an dağılacakmış gibi gözüken eski bir araba... Niko, Feneryolu istasyonunun arkasındaki aralıkta arabasıyla müşteri bekler dururdu. Gerçi bütün semt Niko'yu tanıdığı için pek işsiz de kalmazdı. İstanbul'da gittikçe azalan, neredeyse duyulmaz olan Rum şivesiyle Türkçe konuşması da ayrıca benim

ilgimi çekerdi. Çocukluğumdan beri aşina olduğum bu şiveye duyduğum özlemi gidermek için Niko ile konuşma bahaneleri yaratırdım. Eski evden Erdoğdu Sokak'taki apartmana, oradan da tekrar yeni evimize eşyalarımızı taşıyan da Niko oldu.

Niko, Kızıltoprak'taki bir ara sokakta, derme çatma ahşap bir kulübede yaşıyordu. Taşımacılık konusunda kamyonetler çoğalınca Niko'nun işi de azalmaya başladı. Kendi de, atı da, arabası da gittikçe kötüleşti. Derken bir gün Niko'nun evinin yandığını, kendisinin de yangın sırasında yaralandığını işittik. Sanıyorum çok geçmeden de öldü. Böylece, İstanbul'da yadigar kalan son Rumlardan biri de aramızdan ayrılmış oldu...

Feneryolu'nda bir besteci: Yesâri Âsım

Bizim yeni apartmanın iki yanındaki evler hâlâ eskisi gibi duruyor. Doğu tarafımızdaki ev Feneryolu'na geldiğimiz ilk yıllarda satılmıştı. Yeni sahibi yaşlıca ve dul bir hanım. İki oğlu ve emektar yardımcısı bir kadıncağızla birlikte üst katta oturuyorlar. Kızı da varmiş ama evliymiş ve başka yerde oturuyormuş. Büyük oğulla çabuk arkadaş oluyoruz. Adı Tuğray. Küçük oğul ise ortalıkta pek gözükmüyor.

(Bizim apartman yapılırken Tuğraylar başka yere taşındılar. Bu sırada Tuğray üniversiteyi bitirip İktisat Fakültesine asistan olmuştu. Feneryolu'ndan taşınmalarından sonra Tuğray'la ilişkimiz koptu. Bir ara görüştüğümüzde resim toplamaya merak sardığını öğrendim. Ardından da bir resim galerisi açtığı haberi geldi...)

Bu arada alt katın kiracısı da değişiyor. Yeni kiracıyı ilk kez gördüğümde şaşınıyorum. Çünkü kendisini hemen tanıyorum; ünlü besteci Yesâri Asım Arsoy! Yalnızca alaturka müziğe merakım yüzünden kaynaklanmıyor bu tanıyış; Erenköy'de oturduğumuz yıllarda Yesâri Âsım ile tanışma fırsatım olmuştu... Nasıl mı?

* * * * *

Yıl 1958...Erenköy'de oturuyoruz. Komşularımızdan birinin çocukları arasında ben yaşlarda, Özkan adında bir oğulları var. Özkan'la çabuk arkadaş oluyor, çabuk kaynaşıyor ve samimiyet kuruyoruz. Kitap ve alaturka müzik bizi birbirimize yakınlaştıran ortak meraklarımız. Birbirimizle kitap değiş tokuşu yapıyor, yeri gelince de bir iki şarkı geçiyoruz birlikte. Ayrıca nükteli konuşma, birbirimize takılma, olup bitenlere mizahi açıdan bakma konusunda da iyi anlaşıyoruz. Özkan'ın sesi güzel ve şarkı dağanı da oldukça zengin. Bir süre Üsküdar Musiki

Cemiyetine devam etmiş, orada Emin Ongan'ın öğrencisi olmuş. Benim bir Yesâri Âsım tutkunu olduğumu öğrenince "Yesâri bey Erenköy'de oturuyor," diyor. "Kendisiyle tanışıyoruz. Seni de tanıştırayım."

İlk fırsatta beni de üstatla tanıştırıyor. Yesâri Asım o sıralarda altmış yaşlarında olmalı. Fotoğraflarından tanıdığım gibi saçları yine kabarık ama artık aklaşmış. Gülümseyen bakışları ise hiç değişmemiş; biraz çapkınca ve biraz dalgın. Ahenkli bir sesle ve vurgulu bir konuşması var. Çoğu zaman bir şarkı mırıldanarak ve çevresine pek ilgi göstermez bir tavırla dolaşıyor. Ne var ki tanıdıklarıyla karşılaşınca durup konuşmaktan, ayaküstü söyleşmekten de geri kalmıyor. Tanıştıktan sonraki ilk karşılaşmamızda belki beni hatırlamaz kaygısıyla çekinerek selamlıyorum üstadı. Âdeti üzere hemen duruyor, tanımış olduğunu belli eden bir yakınlıkla hatırımı soruyor, üstelik Özkan'ı da sormayı unutmuyor! Böylece, Erenköy'de oturduğumuz sürece seyrek ve ayak üstü de olsa kendisiyle söyleşiyoruz. Bu arada ben de, Özkan da üstada saygıda kusur etmediğimiz gibi gerektiğinde ufak tefek işlerinde yardımcı olmaya da çalışıyoruz.

Yesâri Asım, yıllar sonra komşumuz olduğunda kendimi tanıtmak ve hatırlatmak istiyorum ama çekingenliğim buna engel oluyor. Yan yana binalarda oturmamıza karşılık üstat alt katta bizse ikinci katta oturduğumuz için ben pencereden ya da balkondan kendisini görüyorum; ama üstat daha da yaşlanmış ve üstelik daha da dalgın, eskisi gibi de çevresine ilgisiz. Sokağa pek seyrek çıkıyor. Bu sırada yolda karşılaşırsak göz göze gelmemek için başım önde geçip gitmeye çalışıyorum. Günlerden bir gün, “hapa hap" derler ya öylesine karşılaşıyoruz. Üstadın tanıdık gözlerle bana bakmasından cesaret alıp konuşmak, kendimi tanıtmak istiyorum ama bir yandan da beni hatırlayamayacağını düşünüyorum. Sonunda aramızda şöyle bir konuşma geçiyor:

- Yesâri Bey, siz beni belki hatırlamazsınız ama yıllar önce Erenköy'de tanışmıştık. (Yine eskisi gibi gülümseyen gözlerle beni dinliyor ama pek tanımış gibi değil.) Ben Özkan'ın arkadaşıyım...

Belleğini yoklarcasına bir an duraladıktan sonra konuşmayı sürdürüyoruz. Derken ahenkli sesi ve vurgulu konuşmasıyla bana soruyor:

- Peki şimdi ne yapıyorsunuz?

Edebiyatla uğraştığımı ve çeviriler yaptığımı kısaca anlatıyorum. Derken bana yardımcı olmak ister gibi birtakım öneriler sıralıyor.

Önerilerinin hiçbiri bana göre değil. Ben üstadı yormamak, bir yandan da kırmamak için kısa ve olumsuz cevaplar vermek zorunda kalıyorum. Sonunda biraz kızmış ve biraz da yardımcı olamamasının verdiği kırgınlıkla;

- Anlaşıldı, sizde "kaabiliyyet" yok! deyip kestirip atıyor. (Ne yazık ki daha sonraları, biraz utandığımdan ve biraz da yeniden kızdırmaktan çekindiğimden üstadı arayıp soramadım. Buna hep hayıflanırım.... Bir süre sonra da Feneryolu'ndan taşınıp gitti. Yesâri Asım'la aramızda geçen bu konuşmayı bizimkilere anlatmıştım. Şimdi o şeddeli "kaabiliyyet" sözü kardeşimle aramızda hep bir latife konusudur.)

Cemal Süreya'lı bir akşam yemeği...

Apartman komşularımızdan biri Erdoğan Bey ve ve eşi Gaye Hanım. İki kızları ve bir oğulları var. Gel zaman git zaman oğulları eşimin öğrencisi oluyor lisede. Erdoğan Beyler konuk ağırlamaktan hoşlanan bir aile. Bir akşam Cemal Süreya'yı akşam yemeğine çağırmışlar. Çünkü Cemal Süreya'nın o sıralardaki eşi Erdoğan Beylerin akrabasıymış. Benim Cemal Süreya ile tanışıklığımı bildikleri için birlikte olmamızı istiyorlar.

İçkili lokantalar dışında Cemal Süreya ile aile ortamındaki bir sofrada ilk ve son kez birlikte oluyoruz. Sofrada daha çok Cemal Süreya konuşuyor ve daldan dala atlayan zekâsıyla pek çok konuyu gündeme getiriyor. Akla gelmedik sorular sorup herkesin konuşmaya katılmasını da sağlıyor. Tadına doyulmaz ve unutulmaz bir gece geçiriyoruz...

Bir rastlantı...

Ölümler ve taşınmalar nedeniyle apartman dairelerimiz satılarak el değiştiriyor. Alt katımızdaki daire de bunlardan biri. Yeni mülk sahibi Jale Çağatay adında emekli bir eczacı hanım. Jale Hanım'ın soyadı bana yabancı gelmiyor. İlk görüşmemizde bunu söz konusu ediyorum. Yanılmamışım; Jale Hanım Şaşkınbakkal'ın en eski eczanelerinden biri olan Çağatay Eczanesinin sahibiymiş. Babası da aynı eczanenin ilk sahibi Cafer Çağatay. Benim Haydarpaşa Lisesinde Fransızca öğretmenim olan Vecdi Çağatay da amcası... Ünlü bestecilerimizden Ali Rifat Çağatay da dedesi. Dolayısıyla Samih Rifat ve oğlu Oktay Rifat; dedesinin adını taşıyan ve geçtiğimiz yıl genç yaşta yitirdiğimiz edebiyatçı Samih Rifat da Jale Hanım'ın akrabaları.

Söyleşimiz sırasında bir başka ilginç rastlantı daha ortaya çıkıyor. Genç bir çevirmen olarak çok yakından tanıdığım ve sonra adını yazar

olarak da duyuran Serdar Rifat (Kırkoğlu) da yeğeniymiş. Öteki yeğeni de günümüzün tanınan astrologlarından Hakan Kırkoğlu ve Serdar Rifat'ın kardeşi.

Feneryolu'nda bir resim galerisi

Günümüzde Anadolu yakasında, özellikle de Kadıköy'de birçok resim galerisi var. Feneryolu'ndaki sitenin altında da bir resim galerisi vardı. Hâlâ da var sanıyorum. Bağdat Caddesi'nde olmasına karşılık bu galeri pek bilinmez.

Daha sonraları Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi'ndeki yan sokaklardan birinde "Sevimce" adında bir resim galerisi açıldığını öğrendiğimde görmeye gidiyorum. Galeriyi gezerken yönetici olduğunu tahmin ettiğim beye sergilenen resimlerle ilgili bir iki soru soruyorum. Son derece nazik ve güler yüzlü olan bu bey sorularıma sabırla cevap verdiği gibi beni buyur edip oturtuyor ve çay ikram ediyor. Adının Haşim Nur Gürel olduğunu öğreniyorum. Gerçekten de galerinin hem sahibi, hem de yöneticisiymiş. Sohbeti koyulatıyoruz. Ben de kendimi tanıtıyorum. Bu kez söyleşimiz resim sanatından edebiyata kayıyor. Bu tanışmadan sonra galeriye sık sık uğruyorum. Resim konusundaki eleştirilerini ve denemelerini topladığı kitapları bana imzalayıp verme inceliğini gösteriyor. Bir yaz başı galeriye uğradığımda yazlığa gideceğimi ve bu yüzden bir süre görüşemeyeceğimizi söylüyorum. Yazlığımızın nerede olduğunu soruyor. "Bilmem bilir misiniz?" diyorum. "Ezine'nin Oduniskelesi denen yöresinde bir yazlık site var. Bizim yazlık orada..." Haşim Nur gülümsüyor "Oralanı bilirim," diyor. "Bizim aile Ezinelidir ve İskele'ye yakın bizim de bir yazlığımız var!" Bu rastlantıya şaşırmamak elde değil. Yazın gelebilirse görüşebileceğimizi söylüyor... Ama ne o yıl ne de sonraki yıllar İskele'de bir türlü buluşuyoruz...

Çevredeki birçok ressamın ve resim meraklısının uğrak yeri ve söyleşi mekânı olan Sevimce geçtiğimiz yıllarda ne yazık ki kapandı. Bu arada, Haydarpaşa Lisesinden arkadaşım ve Feneryolu'ndan komşum olan Turgay Sönmez de Dr. Faruk Ayanoğlu Caddesi'ndeki bir apartmanın giriş katında bir resim galerisi açtı. Bu galeri de uzun ömürlü olmadı. Günümüzde Feneryolu'nda birkaç tane resim galerisi olduğunu biliyorum. Bunlardan biri de Feneryolu ile Göztepe arasında yer alan Özgürlük Parkı'ndaki Feneryolu Gönüllülerinin resim işliklerinde açtıkları küçük resim galerisi.

Şimdilerde de...

... Feneryol'unda bazı dostlarla birlikteyiz. Edebiyat alanında olduğu kadar resim sanatındaki verimleriyle de tanınan Hulki Aktunç'la yakın komşuyuz. Fenerli Ahmet Bey Sokak'ta oturduğumuz apartmanlar öylesine yakın ki seslensek birbirimizi duyarız. (Tabi tren gürültüsü olmadığı zamanlar!) Yine de biz telefonla haberleşmeyi yeğliyoruz. Dünya gailesi mi, yoksa yazı uğraşının dayattığı zamanı tutumlu kullanma kaygısından mı nedir pek sık görüşemiyoruz. Ya ben Hulkilerin apartmanının önünden geçerken yan gözle yukarı bakarım, Hulki pencerede ya da balkondaysa "Uğurlar olsun üstat!" diye bana takılır, birimiz aşağıdan birimiz yukarıdan hal hatır sorarız; ya eşi Semra Hanım'la eşim yolda karşılaşırlarsa dolaylı olarak haberleşmiş oluruz. Bize ya da Hulkilere gelip giden ortak arkadaşlarımız sayesinde bir araya geldiğimiz de olur.

Grafik sanatının ustalarından olduğu kadar şair ve şiir çevirmeni olarak da tanınan Sait Maden de Feneryolu sakinlerindendir. Şık giyimli, kalın çerçeveli gözlüklü, bakışlarıyla gülümseyen, yürürken uzun ve gümüş rengi saçlarını rüzgâra vermiş biriyle karşılaşırsanız bilin ki bu Sait Maden'dir. Sait Bey'e (özür dilerim, çünkü kendisine "Bey" dememi bana yasak etti) Sait ağabeye hafta içinde ancak sabah işe giderken, akşam da eve dönerken ya durakta ya da istasyonda rastlayabilirsiniz; hafta sonlarında ise ya semtimizin sabit pazarında alışveriş yaparken ya da yürüyüşe çıktığı yollarda da rastlayabilirsiniz.

Eskiden ben de "Cağaloğlu taifesi"nden olduğum için vapurla karşıdan karşıya geçerken Sait ağabeyle sık sık rastlaşır, yol boyu söyleşirdik. "Yokuş"ta da sık sık karşılaşır iki laf ederdik. Arada sırada bir "öğle rakısı" içmek için Cağaloğlu'ndaki Gazeteciler Cemiyeti Lokalinde ya da Babıâli çevresindeki içkili lokantalardan birinde buluştuğumuz olurdu. Hiç içki içmeyen ama masa sohbetini çok seven Yılmaz Öztürk (ne yazık ki 2009 başlarında yitirdik), karikatürist Semih Poroy, Cumhuriyet Kitap ekinin yöneticisi Turhan Günay bu buluşmaların değişmez üyeleriydi. Şimdilerde, Feneryolu'nda oturan ve gizli bir şair olan ortak dostumuz Mete Demirtürk'ün gayretleri sayesinde, eskisi kadar sık olmasa da görüşebiliyoruz Sait ağabeyle.

Çeviri dünyamıza çok emeği geçenlerden biri olan İsmail Yerguz da bizim semtte oturur. Benden çok sonra Fransız Filolojisinde okumuş olmasına karşılık tanışıklığımız ortak uğraşımız olan çeviriden kaynaklanıyor. Yerguz vefalı bir öğrencidir. Evi Feneryolu ile Kalamış arasında olan, profesörümüz Süheyla Bayrav'ı ziyaret etmeyi hiç savsaklamazdı. Benim Süheyla Hanım'la ilişkim kopmuştu; Yerguz sayesinde yeniden kuruldu. Süheyla Hanım'a gideceği zaman beni telefonla arar, buluşup birlikte giderdik.

Süheyla Hanım'ı da bir bakıma Feneryolu sakini sayabiliriz. Hastalanınca uzun yıllar yaşadığı villa tipi, iki katlı evinden ve bu semtten aynılmak zorunda kaldı. Ölümünden sonraydı. Geçenlerde bir gün önünden geçerken yakından tanıdığım bu evin yıkılıp yerine çok katlı bir apartman yapılmakta olduğunu gördüm. Eskiyi hatırlatan bir sayfa daha böylece kapanmış oluyordu.

Karikatür dünyamızın kıdemlilerinden Orhan Ural ağabeyimiz de Feneryolu'nun yeni sakinlerinden biridir ve komşum sayılır.

* * * * *

Feneryolu artık elli yıl önceki Feneryolu değil. Değişimin çarpıcılığını anlamak için bizim apartmanı ölçü almak bile yeterli. Özyaşar Apartmanı ilk yapıldığında, daha doğrusu bundan otuz dört yıl önce Fenerli Ahmet Bey Sokak'taki en yüksek apartmandı. Aradan on yıl ya geçti ya geçmedi, çok katlı apartmanlar arasında en kısa boylusu olarak kalıverdi.

Fazla söze ne hacet!